

Lektira u nastavi književnosti

Ivček, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:150148>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Mađarskoga jezika i
književnosti

Kristina Ivček

Lektira u nastavi književnosti

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Jakov Sabljic

Osijek, 2014.

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Uloga i važnost lektire u nastavi književnosti.....	5
3. Lektira u osnovnoj školi.....	7
3.1. Lektira u nastavi od 1. do 4. razreda.....	9
3.1.1. Lektira u metodičkoj literaturi.....	10
3.2. Lektira u nastavi od 5. do 8. razreda.....	15
3.2.1. Lektira u metodičkoj literaturi.....	17
4. Lektira u srednjoj školi.....	23
4.1. Lektira u gimnazijama.....	24
4.2. Lektira u strukovnim školama.....	25
4.3. Lektira u metodičkoj literaturi.....	25
5. Lektira na državnoj maturi.....	32
6. Interpretacija lektire u nastavnoj praksi.....	34
6.1. Interpretacija lektire u 3. razredu.....	34
6.2. Interpretacija lektire u 6. razredu.....	36
6.3. Interpretacija lektire u 2. razredu gimnazije.....	38
7. Prijedlozi za interpretaciju lektire.....	39
7.1. Prijedlog za interpretaciju lektire u 1. razredu.....	39
7.2. Prijedlog za interpretaciju lektire u 8. razredu.....	41
7.3. Prijedlog za interpretaciju lektire u 4. razredu gimnazije.....	44
8. Zaključak.....	46
9. Literatura.....	48
10. Internetski izvori.....	50

U radu se govori o ulozi lektire i njezinoj važnosti u nastavi književnosti u osnovnoj i srednjoj školi. Promatra se popis književnih djela za interpretaciju lektire u pojedinim razredima prema nastavnom planu i programu za osnovne i srednje škole te se istražuje zastupljenost književnih vrsta i kojoj književnosti pripadaju književna djela koja se nalaze na tim popisima. Istražuje se metodička literatura te mogućnosti koje ona pruža u interpretaciji lektire. U radu se također govori i o lektiri na državnoj maturi. Rad donosi tri metodička pristupa u interpretaciji lektire na primjerima iz nastavne prakse. U posljednjem se dijelu rada nalaze tri prijedloga školske interpretacije lektire koji se odnose na nastavu od 1. do 4. razreda, na nastavu od 5. do 8. razreda osnovne škole i na nastavu srednje škole.

Ključne riječi: lektira, nastava, nastavni plan i program, metodički prijedlozi, učenici, nastavnici.

1. Uvod

U radu se govori o lektiri s kojom se učenici na nastavnim satima književnosti susreću od prvog razreda osnovne škole do zadnjeg razreda srednje škole. U radu su izneseni podaci koji se odnose na lektiru, a dobiveni su promatranjem nastavnih planova i programa za osnovne i srednje škole. Između ostalog cilj je ovoga rada prikazati i različite metodičke pristupe pri obradi lektire u osnovnoj i srednjoj školi.

U drugom poglavlju objasnit će se koja je uloga lektire u obrazovanju učenika te će se pokušati objasniti njezina iznimna važnost u nastavi književnosti koja se odvija u nastavnom predmetu Hrvatski jezik.

U trećem poglavlju u radu govorit će se konkretno o lektiri u osnovnoj školi, o sposobnostima i zanimanjima učenika. Daje se uvid u količinu i književni sadržaj posebno za nastavu od 1. do 4. razreda (razrednu nastavu) osnovne škole, i posebno za nastavu od 5. do 8. razreda (predmetnu nastavu) osnovne škole. Poglavlje sadrži i primjere metodičke interpretacije lektirnih djela za osnovnu školu iz metodičkih priručnika i metodičkih monografija.

Četvrto je poglavlje koncipirano kao i treće, ali svi se podaci odnose na lektiru u srednjim školama. Najprije se govori općenito o lektiri srednjih škola, zatim se govori o lektiri koja se odnosi na gimnazije, a potom o lektiri strukovnih srednjih škola. Poglavlje također sadrži primjere metodičke interpretacije lektirnih djela za srednju školu iz metodičkih priručnika i metodičkih monografija.

U petom poglavlju govori se o lektiri kao sastavnici državne mature u sklopu pisanja eseja. Iznesen je i popis književnih djela za višu i osnovnu razinu, koja se pojavljuju na popisu obaveznih djela od pojave državne mature do danas.

U šestom poglavlju iznose se tri metodičke interpretacije lektire iz nastavne prakse, a poglavlje je podijeljeno u tri dijela, i to tako da svaka interpretacija obuhvaća nastavni sat lektire za pojedini razred (3. razred osnovne škole, 6. razred osnovne škole i 2. razred gimnazije). Primjeri metodičkih interpretacija lektire izneseni su na temelju osobne prisutnosti na nastavi učiteljice Gordane Herhenreder i nastavnice Klaudije Hogle u Osnovnoj školi Jagode Truhelke te na nastavi profesorice Margarete Princip u I. gimnaziji u Osijeku.

U sedmom poglavlju donose se tri metodička prijedloga za interpretaciju lektire, koji se također odnose na pojedine razrede (1. razred osnovne škole, 8. razred osnovne škole te 4. razred gimnazije).

U osmom poglavlju nalazi se zaključak koji obuhvaća sažeto temu rada te se donose najvažnije zaključne činjenice. U zadnja dva poglavlja prikazana je korištena literatura zajedno s internetskim izvorima.

2. Uloga i važnost lektire u nastavi književnosti

Iako lektira¹ u školskom imeniku ima svoju zasebnu rubriku, ona nije temeljna sastavnica predmeta Hrvatski jezik, već pripada nastavnom području književnosti. *Nastavni plan i program za osnovnu školu* propisuje i glavne zadaće nastavnog područja književnosti, a to su spoznavanje i doživljavanje, tj. primanje (recepciju) književnih djela, razvijanje osjetljivosti za književnu riječ, razvijanje čitateljskih potreba, stvaranje čitateljskih navika, osposobljavanje za samostalno čitanje i primanje (recepciju) književnih djela (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2013: 27).

Međutim, promotrimo li i glavne zadaće ostalih sastavnica Hrvatskog jezika, jezičnog izražavanja i medijske kulture, možemo primijetiti da ih obrada lektire zapravo obuhvaća sve, a osim što se obradom lektire može ostvariti unutarpredmetna korelacija, njezinom se obradom također mogu ostvariti i brojne međupredmetne korelacije.

Rosandić napominje kako se lektirama ostvaruju dodatni ciljevi nastave književnosti, učenicima se na nastavnim satima lektire pruža mogućnost provjere njihovih zapažanja i sudova o pročitanome djelu, u mogućnosti su međusobno izmjenjivati mišljenja i stavova i time razvijati kritičko mišljenje te se i nastavnicima pruža mogućnost da kontroliraju samostalno čitanje učenika i da otkriju njihove interese, sklonosti i književni razvoj svakog učenika (Rosandić, 1976: 99).

¹ U *Velikom rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića pojam *lektira* definiran je kao ono što se čita, čitano gradivo; Vladimir Anić, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 2004., str. 677. Lektira koja se obrađuje u ovome radu u metodičkoj literaturi može se javljati pod nazivima školska lektira, domaća lektira ili samo lektira.

Što se tiče uloge i važnosti lektire, Rosandić napominje da se bez samostalnog čitanja književnih djela kod kuće ne mogu postići ciljevi književnog odgoja i obrazovanja. Također napominje kako se samostalno čitanje kod kuće i odgojno-obrazovni rad u nastavi prožimaju, dopunjuju i teže zajedničkim ciljevima, a to su dostizanje određene razine književnog obrazovanja, razvijanje kulture čitanja, stvaralačke sposobnosti učenika, književni ukus, omogućavanje bogatijeg, sadržajnijeg i suptilnijeg duhovnog života te izgrađivanje cjelovitog pogleda na svijet u kojem duhovne vrijednosti, što ih pruža književnost i umjetnost uopće, zauzimaju istaknuto mjesto (Rosandić, 1986: 81).

Ipak se lektira u današnjem obrazovnom sustavu i za nastavnike i za učenike javlja kao problem na razne načine. Učenicima je mrsko čitanje jer književni naslovi koji se nalaze u nastavnim planovima i programima za osnovne i srednje škole nisu primjereni njihovoj dobi i mogućnostima u razumijevanju književnih tekstova, a samim tim što su učenici nezadovoljni uzrokuje i problem nastavnicima u samoj interpretaciji književnih lektirnih djela i ispunjenju glavnih zadaća nastave književnosti.

Marinko Plazibat napominje kako su sastavljači popisa lektire uglavnom stari metodičari, udaljeni od novih generacija. Metodičari i pedagozi već imaju podugačak popis odgojno-obrazovnih ciljeva i zadataka na kojem je razvitak rodoljublja, zanimanja za nacionalnu povijest i kulturu, religijskih osjećaja te su pri sastavljanju popisa lektire sadržaji suvremenog svijeta sporedni. Plazibat navodi kako je u slučaju lektire učiteljska kreativnost najvažnija, ali učiteljima je vrlo teško postići cilj: razviti kod učenika ljubav prema čitanju. Učitelji zapravo postaju nemoćni, stoga je bitno osigurati nove naslove (Plazibat, 2002: 5).

Kata Lučić-Mumlek napominje kako je za učitelje važno da znaju i prate zanimanja i literarni razvoj učenika već od njegova dolaska u prvi razred. Učitelji tako mogu uspješnije utjecati na razvoj literarnih sposobnosti, pravilno odabirati literarne sadržaje, određivati razinu recepcije i izgrađivati metodičke postupke (Lučić-Mumlek, 2002: 25). Uloga je nastavnika uspješno ostvarenje svih književnih zadaća, ali uloga učenika jest pomoći u ostvarenju tih zadaća kako bi čitajući književnoumjetničke tekstove i one ine, neknjiževne ili one po slobodnom, vlastitom odabiru kojima se stvara ljubav prema čitanju tijekom cijeloga života.

3. Lektira u osnovnoj školi

Za djela koja su propisana za lektiru osnovnih i srednjih škola odabiru se reprezentativna djela različitih vrsta iz nacionalne književnosti i književnosti drugih naroda, koja čine temelje svjetske kulture, djela antologijske vrijednosti koja su primjerena doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika (Rosandić, 2005: 50).

Osim normiranja broja književnih djela i broja stranica za pojedine razrede, izbor se književnih djela za samostalno čitanje još temelji i na tematskoj i žanrovskoj raznovrsnosti. Tako se broj tema proširuje iz razreda u razred u skladu s razvojem ličnosti. Primjerice u prvom razredu prožima se šest do osam tematskih krugova, dok se već u drugom razredu taj broj povećava na deset i tako dalje. Književnoumjetnički tekstovi koji se nalaze u knjigama lektire oblikovani su kao školske knjige, u takvim se knjigama nalaze objašnjenja uz književnoumjetnički tekst koja uklanjaju zapreke u razumijevanju, a u nekima se čak nalaze i zadaci za učenike. Većina ih sadržava biografije autora (Rosandić, 1986: 83). Primjere tako oblikovanih knjiga možemo vidjeti u bibliotečnim nazivima koje nude nakladničke kuće primjerice Katarina Zrinski i Školska knjiga, koje prateći popis lektire u nastavnim planovima i programima za osnovne i srednje škole izdaju lektirna djela za pojedine razrede razredne i predmetne nastave te pojedine razrede srednje škole.

Osim tako oblikovanih knjiga veliku ulogu u obradi lektire imaju i dnevnicu čitanja koje učenici vode i tako olakšavaju cijeli postupak interpretacije lektirnih književnih djela i sebi i nastavnicima. Dnevnike čitanja, koje učenici vode tijekom čitanja, prije su predstavljale obične bilježnice u koje su učenici unosili podatke prema uputama nastavnika, dok učenici svoje dnevnik danas većinom vode i podatke unose u već gotove radne bilježnice za lektire koje nude nakladničke kuće za pojedine razrede s već unesenim odrednicama na koje učenici moraju obraćati pozornost tijekom čitanja, ovisno o kriterijima za pojedine razrede. U takve radne bilježnice za lektiru unesena su književna djela po naslovima koje učenici imaju propisana za pojedine razrede s uputama kako bilježiti podatke o pročitanim djelima. Primjerice u radnim bilježnicama za prve razrede učenici na početku moraju opisati svoj prvi susret sa školskom knjižnicom, a zadaci koji se u njima nalaze vezani su za bajke i od učenika se traže samo jednostavni podaci. Primjerice učenici će nakon čitanja bajke *Crvenkapica* u radnoj bilježnici dobiti zadatak da od ilustriranih likova odaberu samo one koji se nalaze u priči. U radnim bilježnicama za lektiru u trećem razredu učenici dobivaju određene podatke koje moraju unijeti.

Primjerice vrstu književnog djela, zatim moraju dobro znati opisati red događaja i imenovati ih, opisati likove i tomu slično. Iz razreda u razred u radnim bilježnicama za lektiru zadaci su sve zahtjevniji, ali osnovne odrednice koje bi se trebale bilježiti za svako pročitano djelo, osim bibliografskih podataka, jesu: doživljaj djela, najljepši odlomak, tema, ideja, tijek radnje, mjesto radnje, vrijeme radnje i analiza likova. Međutim, problem koji se javlja u takvim radnim bilježnicama za lektiru jest taj što one ne sadržavaju sva književna djela koja pojedini nastavnici obrađuju u školskoj godini pa učenici svakako uz te radne bilježnice moraju imati još kakvu bilježnicu za vođenje dnevnika čitanja, osim ako se sami nastavnici pri izboru lektirnih naslova ne ograniče na sadržaje koje nude radne bilježnice.

Ono čime se još mogu poslužiti nastavnici i učenici pri interpretaciji lektirnih djela jesu vodiči za lektiru. Vodiči za lektiru u sebi sadrže bilješke o piscima, sadržaje književnih djela s interpretacijama i analize likova. Ovisno o namjeni postoji vodič za lektiru s interpretacijama književnih djela s popisa lektire za razrednu nastavu i vodič za lektiru s interpretacijama književnih djela s popisa lektire za predmetnu nastavu osnovne škole. Iako su vodiči za lektiru pregledno oblikovani, oni ipak stvaraju problem nastavnicima jer ih učenici mogu zloupotrebjavati na takav način da iz njih prepisu činjenice u svoj dnevnik čitanja i ne pročitaju književno djelo u cjelini. Nastavnici prema tomu moraju biti dobro upoznati s podacima u tim vodičima za lektiru kako bi mogli provjeriti je li učenik doista pročitao djelo. Primjerice Zvonimir Diklić pri interpretaciji djela *Srna* Dinka Šimunovića uključuje vodič za lektiru Davora Uskokovića u nastavu na način da iznosi učenicima citat iz vodiča za opis Srnina lika, a učenici taj citat moraju potkrijepiti tvrdnjama iz djela (Diklić, 2009: 178).

Ipak puno veći problem za nastavnike što se tiče prepisivanja sadržaja književnih djela predstavlja internet. Na internetu možemo pronaći mnoštvo kratkih sadržaja književnih djela, neki od njih ispisani su netočnim podacima pa nastavnici odmah mogu otkriti je li književni sadržaj u dnevniku čitanja nekog učenika prepisan, ali ima i onih koji iznose valjane kratke sadržaje i opise likova pa nastavnici od pojave tih sadržaja na internetu moraju posvetiti puno više pozornosti na provjeru jesu li učenici doista pročitali djelo.

3.1. Lektira u nastavi od 1. do 4. razreda

U svom metodičkom priručniku Kata Lučić Mumlek iznosi sposobnosti učenika u razrednoj nastavi: učenici prvog razreda imaju razvijenu sposobnost doživljavanja i razumijevanja cjeline sadržaja, zapažaju i izdvajaju prepoznatljive događaje i likove, zauzimaju osobni stav prema liku, sposobni su odrediti temeljne etičke i suprotstavljene osobine glavnog lika te zamišljati, doživljavati i izražavati doživljaje. U sve to unose svoju osobnost, imaginaciju i naglašenu emotivnost. U drugom razredu program na kojemu se utemeljuje razvijanje govornog i poetskog sluha naslanja se na program prvog razreda. Uz već postojeće sposobnosti učenici stječu i druge sposobnosti, npr. asocijacije, predočavanja, zapažanja odjeljaka i redosljeda događanja, prepoznavanja i imenovanja glavnih i sporednih likova te određivanja njihovih temeljnih osobina. U trećem razredu učenici samostalno povezuju događaje s mjestom, vremenom i likovima. Sposobni su provesti potpuniju karakterizaciju likova, uočavaju jezična sredstva, shvaćaju jednostavne uzročno-posljedične odnose u proznom tekstu. U četvrtom razredu već je razvijena sposobnost zaključivanja o osobinama lika na temelju dijaloga, sposobnost zapažanja pojedinosti u opisu lika i u odnosima među likovima, uspoređivanja i odabiranja karakterističnih pojedinosti, uočavanja razlike između pozitivnih i negativnih svojstava lika te razlikovanja govora lika i piščeva pripovijedanja (Lučić-Mumlek, 2002: 20-25).

U prvom razredu osnovne škole *Nastavni plan i program za osnovnu školu* propisuje četrnaest lektira koje su po vrsti bajke, priče, pjesme, ilustrirane knjige za djecu i slikovnice, od kojih učitelji trebaju odabrati četiri s tim da je obavezno odabrati po izboru bajke Jacoba i Wilhelma Grimma. Od četrnaest djela deset ih pripada hrvatskoj, a četiri svjetskoj književnosti.

U drugom razredu ponuđeno je devetnaest djela od kojih učitelji trebaju odabrati pet s tim da je obavezno odabrati po izboru bajke Hansa Christiana Andersena. Popis se također sastoji od bajki, priča i zbirki pjesama za djecu. Od devetnaest djela dvanaest ih pripada hrvatskoj književnosti, a sedam svjetskoj.

U trećem se razredu nudi dvadeset djela od kojih se izbor proširuje na basne, pripovijetke i dječje romane. Učitelji trebaju odabrati sedam djela od kojih je obavezno odabrati *Vlak u snijegu* Mate Lovraka te *Čudnovate zgođe šegrta Hlapića* Ivane Brlić-Mažuranić. Od dvadeset djela na popisu trinaest pripada hrvatskoj, šest svjetskoj književnosti te se obrađuju basne po izboru.

U četvrtom se razredu na popisu nalazi dvadeset i pet djela od kojih učitelji moraju odabrati sedam. Na popisu su bajke, basne, pripovijetke, dječji romani, ali je program, naravno, zahtjevniji. Obavezna djela za četvrti razred jesu *Regoč* i *Šuma Striborova* Ivane Brlić-Mažuranić i *Družba Pere Kvržice* Mate Lovraka. Od dvadeset i pet djela na popisu sedamnaest pripada hrvatskoj, a osam svjetskoj književnosti.

Od osamdeset i osam djela na popisu lektire za razrednu nastavu više od polovice pripada hrvatskoj književnosti. Karakteristično za knjige koje čitaju učenici razredne nastave za lektiru jest to da su one prožete bogatijom ilustracijom od onih knjiga koje za lektiru čitaju učenici na predmetnoj nastavi. Na popisu lektira koje su obavezne za treći i četvrti razred osnovne škole ponavljaju se autori Ivana Brlić Mažuranić i Mato Lovrak. Iako njihova djela zaslužno stoje na popisu obaveznih, možda bi se na popisu obaveznih lektira za četvrti razred mogao naći neki drugi autor sa svojim književnim djelima, primjerice Zvonimir Balog s djelima *Ja magarac* ili *Nevidljiva Iva*, ili Jagoda Truhelka s djelom *Zlatni danci*, a nastavnici i dalje ako žele mogu interpretirati djela *Regoč*, *Šuma Striborova* i *Družba Pere Kvržice*.

3.1.1. Lektira u metodičkoj literaturi

Primjer metodičkog modela u nastavi lektire prvog razreda iznosi Kata Lučić-Mumlek u svom metodičkom priručniku.² Metodički model koji autorica donosi za nastavni sat lektire interpretira se na jednom nastavnom satu.³ Autorica donosi metodički model u interpretaciji djela *Hrabrica ili kako je Perica postao hrabar* Željke Horvat-Vukelja. U prvom razredu učenici još nisu naučili sva slova, pa nema pisanih bilježaka, a djelo koje se interpretira jest slikovnica. U fazi motivacije učenička se pažnja privlači pomoću ginjol lutke, djevojčice kojoj je glas posudio nastavnik te im ona priča priču o tome zašto se zove Hrabrica. U fazi najave književnoumjetničkog teksta na ploču se stavlja plakat na kojemu je velikim slovima ispisano ime autorice te naslov književnoumjetničkog teksta. Zatim nastavnik govori učenicima da se udobno smjeste i pažljivo slušaju priču koju će im pročitati. U fazi interpretativnoga čitanja nakon svakog pročitano odjeljka nastavnik pokazuje učenicima slike koje se nalaze u slikovnici i prikazuju redosljed događaja, omogućujući im promatranje bez žurbe te ih potičući na

² Kata Lučić-Mumlek, *Lektira u razrednoj nastavi: metodički priručnik*, Školska knjiga, Zagreb, 2002.

³ Pomoću metodičkog modela, koji je iznijela autorica Kata Lučić-Mumlek (str. 93.-100.), kasnije je donesen vlastiti metodički primjer, prilagođen za obradbu djela *Tri medvjeda i gitara* Ljudevita Bauera.

komentare. Nakon čitanja napravljena je emocionalno-intelektualna stanica koja je vrlo bitna kako bi učenici razmislili i sabrali dojmove. Iako su učenici u prvom razredu aktivniji i odmah žele komentirati, nastavnik ih treba zadržati u tišini nekoliko sekundi. Nakon stanice slijedi faza izražavanja doživljaja u kojoj slušamo učeničke dojmove i ujedno ih potičemo da primijete Peričinu hrabrost te ih upitamo što za njih znači hrabrost. U fazi interpretacije nastavnik ponovno čita cijelu priču, ali ovaj put bez pokazivanja sličica. Nakon ponovnog čitanja učenike potičemo na cjelovite odgovore na postavljena pitanja: *Zašto se Perica bojao? Zašto je odlučio ne voziti bicikl? Što je poučno rekla mama? Slažete li se s mojom tvrdnjom da je početi voziti bicikl bez ičije pomoći ili bez pomoćnih kotača zaista hrabrost?* (Lučić-Mumlek, 2002: 98). Nakon tih pitanja omogućujemo svakom učeniku da iznese osobno iskustvo, a ako ima onih koji ne voze bicikl, hrabrimo ih da ustraju u učenju. U fazi literarno-komunikacijskog sažetka ponovno uzimamo ginjol lutku kojoj posuđujemo glas, ona razgovara s učenicima i sudjeluje u sažimanju i uopćavanju. Tekst je podijeljen u četiri djela, pomoću ginjol lutke učenicima postavljamo pitanja vezana uz tekst: *prvi odjeljak: Što se najprije dogodilo? Zašto Perica nije vozio bicikl, a svi ostali jesu? Drugi odjeljak: Tko je Pericu naučio voziti bicikl? Što se dogodilo? Treći odjeljak: Što je kod kuće radila mama? Što je uspio Perica? Četvrti odjeljak: Što je odlučio Perica? Kako je naučio voziti bicikl?* (Lučić-Mumlek, 2002: 99). Za fazu stvaralačkoga izražavanja učenicima možemo ponuditi nastavne listiće koje rješavaju pojedinačno. Na tim se listićima nalazi sedam različitih sličica, a njihov je zadatak zaokružiti samo one koje predočavaju događaje u priči.

Prijedlog metodičkog modela za treći razred Kata Lučić-Mumlek iznosi na temelju dijalektalnih lirskih pjesama *Zima*, *Jutro v lugu* i *Tičica i ja* Dragutina Domjanića. Priprema nastavnoga sata odvija se tako da učenici samostalno, u paru ili u trojci odaberu jednu od ponuđene tri pjesme za izvannastavno čitanje. Učenici biraju s kim i kako će raditi u izvannastavnom čitanju. Za pojedinu odabranu pjesmu učitelj daje smjernice za bilješke koje učenici trebaju voditi tijekom čitanja u svoje bilježnice za lektiru. Prijedlog pisanih bilježaka za pjesmu *Zima: Pisac, naslov pjesme*. Bilješke nakon prvog čitanja: *Opiši kako si se osjećao kada si pročitao pjesmu. Što „vidiš“, koje boje prevladavaju, što izražavaju? Što „čuješ“, koji se zvukovi čuju, što zaključuješ?* Bilješke nakon drugog čitanja: *Prepiši riječi koje naglašavaju hladnoću zimi. Prepiši stihove u kojima je izražena molba snijegu. Opiši pjesničku sliku koju bi mogao najuspješnije naslikati. Stvaralačko izražavanje: Preoblikuj pjesmu u književni jezik. Temperom izrazi doživljaj pjesme* (Lučić-Mumlek, 2002: 149-150). Prijedlog pisanih bilježaka za pjesmu *Jutro v lugu: Pisac, naslov pjesme*. Bilješke nakon prvog čitanja: *Odredi koje je*

raspoloženje izraženo u pjesmi. Prepiši dva stiha koji dokazuju tvoju tvrdnju. Napiši što je, prema tvome mišljenju, uzrok takvom raspoloženju. Bilješke nakon drugog čitanja: Iz svake kitice prepiši riječi koje su, prema tvome mišljenju, „glavne“. Odaberi pjesničku sliku, odredi joj naslov i opiši kako je zamišljaš. Uporabi „glavnu“ riječ koju si izdvojio iz kitice u kojoj je ta pjesnička slika. Prepiši riječi koje označuju zvukove. Prepiši riječi koje predočuju kretanje. Stvaralačko izražavanje: Odaberi jednu kiticu i prepiši je književnim jezikom. Zaključi u čemu je razlika. Nauči lijepo čitati pjesmu (Lučić-Mumlek, 2002: 150). Prijedlog pisanih bilježaka za pjesmu *Tičica i ja: Pisac, naslov pjesme*. Bilješke nakon prvog čitanja: Opiši svoje raspoloženje nakon pročitane pjesme. Napiši što si osjećao tijekom čitanja. Napiši koje si slike mogao „vidjeti“ u mašti i što si mogao „čuti“. Bilješke nakon drugog čitanja: Prepiši riječi koje ti se sviđaju i kojima želiš obogatiti svoj rječnik. Prepiši stihove koji, prema tvome mišljenju, ističu ljepotu posljednjih dvaju bića o kojima se pjeva u pjesmi. Prepiši stihove koji se rimuju. Napiši kako je organizirana pjesma. Napiši što nam pjesnik poručuje tom pjesmom. Stvaralačko izražavanje: Napiši nekoliko stihova koji će izražavati tvoj doživljaj (rabi i riječi kojima si obogatio svoj rječnik). Odaberi jednu pjesničku sliku iz pjesme, daj joj naslov i naslikaj je kako zamišljaš (Lučić-Mumlek, 2002: 150-151).

Tijek sata lektire odvija se na jednom nastavnom satu. Sat započinje fazom motivacije u kojoj se planira poticajni razgovor u kojem učenici pričaju o iskustvima čitanja, samostalno, u parovima ili trojkama. U drugoj fazi, fazi interpretativnog čitanja, učitelj čita prvu pjesmu. U trećoj fazi, fazi čitanja bilježaka, predstavnici čitaju svoje bilješke. Četvrta je faza rasprave o sadržaju izvannastavnih bilježaka i njihovo ispravljanje. U raspravu se uključuje učitelj zajedno s ostalim učenicima, a učitelj usmjeruje i ispravlja bilješke te navodi učenike na elemente koje nisu uočili kao što su raspoloženje, pjesničke slike, ritam i rima. Druga, treća i četvrta faza ponavljaju se za drugu i treću pjesmu. U petoj se nastavnoj fazi odvijaju završne stvaralačke aktivnosti parova, trojki i pojedinaca, osmišljavaju se plakati za pano ili izgled ilustrirane razredne zbirke pročitanih pjesama. Šesta je faza sinteza spoznaja o pjesmama i obavijest o pjesniku. Ta se dionica može ostvariti pitanjima vezanim uz pjesme i iznošenjem podataka o biografiji pjesnika. U sedmoj se fazi sata sluša uglazbljena verzija pjesme. Ako kajkavski govor nije blizak učenicima, prije slušanja učitelj može interpretativno pročitati pjesmu *Kapela pri svetom Šimunu*. Nakon odslušane pjesme dovoljno je reći da je pjesma pjevana na Festivalu kajkavskih popevki u Krapini.

Usporedivši ova dva metodička modela koje autorica iznosi u svome priručniku, možemo vidjeti da obuhvaćaju sve književne zadaće i ciljeve prema sposobnostima učenika u pojedinom

razredu te mnoštvo zanimljivih nastavnih metoda i postupaka. Primjeri interpretacije oba metodička modela sadrže stvaralački oblikovane zadatke koji učenike potiču na kreativnost i kritičko razmišljanje. U proznoj interpretaciji za prvi razred osnovne škole u nastavni sat lektire unesena je ginjol lutka kojom budimo zanimanje učenika za književnoumjetnički sadržaj te ih držimo usmjerene na djelo tijekom interpretacije. U lirskoj interpretaciji na nastavnom satu lektire autorica nudi mnoštvo ideja i zanimljivih zadataka, također prilagođenih učeničkim sposobnostima u trećem razredu osnovne škole. Međutim, učitelj je taj koji bi trebao podijeliti razred samo u parove ili u trojke kako bi svi učenici imali jednak količinski rad na zadacima. Vremenski okvir nastavnog sata možda bi se trebao proširiti na dva nastavna sata.

Dubravka Težak u priručniku *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela*⁴ iznosi metodički prijedlog obrade romana *Vlak u snijegu* i *Družba Pere Kvržice* Mate Lovraka. Autorica iznosi drukčiji pristup, a to je usporedba likova tih dvaju romana te usporedba književnog i filmskog lika. *Vlak u snijegu* lektirno je djelo koje učenici čitaju u trećem razredu osnovne škole, te može poslužiti kao motivacija za čitanje djela *Družba Pere Kvržice* koje učenici imaju za lektiru u četvrtom razredu osnovne škole. Učenike je potrebno podsjetiti na osobine likova iz djela *Vlak u snijegu*, a to se može napraviti pomoću karakterološke tablice. Na nastavnom listiću ponudit ćemo im osobine likova (radoznali, znatiželjni, plašljivi, strašljivi, sebični, samoljubivi, druželjubivi, pustolovni, susretljivi, požrtvovni, marljivi, snalažljivi, dosjetljivi, svadljivi, osvetoljubivi, prevrtljivi, hrabri, spretni), a oni u tablicu moraju upisati samo one koje pripadaju likovima iz romana te riječima objasniti svoj izbor. Usmjerenim razgovorom u sjećanju učenika oživjet ćemo glavne likove Ljubana, Peru i Dragu. Nastavni listići kojima će se učenici pripremiti za nastavni sat lektire: *Koji te lik iz romana Družba Pere Kvržice najviše podsjeća na Ljubana iz romana Vlak u snijegu? Prisjeti se Ljubanovih osobina: uredan, siromašan, radoznao, odvažan, nježan, pristojan, pošten, dobar organizator, katkada nestašan. Koji te lik iz romana Družba Pere Kvržice najviše podsjeća na Peru iz romana Vlak u snijegu? Prisjeti se Perinih osobina: grub, podmukao, lažljiv, ljubomorani, tužibaba, kukavica, samoživ, podrugljiv, rado se tuče. Koje od tih osobina imaju i likovi iz romana Družba Pere Kvržice najbliži Ljubanu i Peri? Za svaki primjer pronađi rečenicu u romanu koja potvrđuje tu osobinu.* (Težak, 1994: 148). Oba su romana ekranizirana, djelo *Vlak u snijegu* režirao je Mate Relja, a djelo *Družba Pere Kvržice* režirao je Vladimir Tadej. Filmovi mogu poslužiti kao motivacija za čitanje romana, ali i kao usporedba filma i fabule te filma i književnih junaka.

⁴ Zvonimir Diklić, Dubravko Jelčić, Vlatko Pavletić, Joža Skok, Mirko Tomasović, *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.

Nakon pročitanih romana učenicima zadajemo zadaću da opišu kako zamišljaju glavne likove. Učenici na satu čitaju portrete svojih likova, a nakon toga im puštamo cijele filmove. Nakon što su odgledali filmove dobivaju zadaću da usporede svoje portrete s filmskima.

U ovoj interpretaciji lijepo je osmišljena korelacija s filmskom umjetnošću i jezičnim izražavanjem. Zadaci koje učenici dobivaju za analiziranje likova oblikovani su stvaralački te do izražaja dolazi učenička maštovitost, kreativnost i stvaralačko mišljenje. Nedostatak ove interpretacije jest to što se djelo interpretira samo na razini analize likova. Autorica ne iznosi metodički prijedlog za interpretaciju djela *Vlak u snijegu* koje učenici čitaju u trećem razredu, ali u metodičkom prijedlogu koji nudi za interpretaciju djela *Družba Pere Kvržice* u četvrtom razredu nedostaju zadaci za kompozicijsku, tematsku i idejnu analizu djela. Također interpretacija oduzima previše nastavnih sati s obzirom na to da se svaki film gleda u cijelosti, možda bi se mogli odgledati samo pojedini dijelovi svakog filma.

Ljiljana Vranković iznosi zanimljiv prijedlog obrade lektire *Pismo iz Zelengrada* Nevenke Videk koju učenici imaju za lektiru u drugom razredu osnovne škole. Učenici djelo trebaju pročitati, a na nastavnom satu nastavnik interpretira djelo (o autorici, sadržaj, mjesto i vrijeme radnje te likove). Nakon interpretacije djela učenici trebaju razmisliti i odgovoriti na pitanja: *Nabroji što više životinja iz Zelengrada koje su sudjelovale u čišćenju potoka. Pokušaj nacrtati neke od njih. Otići ćemo u okoliš naše škole. Kada se vratimo u učionicu, zapisat ćemo što nam se svidjelo, a što nam se nije svidjelo. Kako bi se moglo ispraviti ono što je loše? Razgovor! Posadi neki cvijet i brini o njemu! Nabroji gdje sve smiješ bacati smeće: u svom domu, naselju, u školi i oko škole. Znaš li gdje završava to smeće i tko brine da ono ne dospije na krivo mjesto?* (Vranković, 2011: 12).

U metodičkom prijedlogu osmišljena je korelacija s biologijom te se interpretacijom djela učenicima pobuđuje svijest o ekologiji. Osim toga izvanučioničkom nastavom, odlaskom u okolinu škole učenicima će interpretacija djela zasigurno biti puno zanimljivija. Djelo se interpretira u cjelini, a učenici dobivaju zadatke koji im omogućuju kritičko razmišljanje i izražavanje vlastitih stavova, te ih se potiče na razmišljanje i pobuđivanje svijesti o sebi i svojoj okolini.

3.2. Lektira od 5. do 8. razreda osnovne škole

U peti razred osnovne škole učenici dolaze s literarnim znanjem koje su stekli tijekom razredne nastave, i to se znanje proširuje na nastavnim satima književnosti. *Nastavni plan i program za osnovnu školu* propisuje ciljeve i svrhu nastave književnosti koje učenici, između ostalog, ostvaruju čitanjem lektire. Učenici u petom razredu već razlikuju neke književne rodove, uočavaju osnovnu misao pripovjednoga teksta, dijelove fabule, prenesena značenja iskazana personifikacijom i pjesničkom slikom u književnim djelima, uočavaju obilježja lirskih pjesama i motive u njima, razlikuju vezani od slobodnoga stiha, razlikuju epitete od pridjeva te razlikuju dijalog i monolog. U šestom razredu već uočavaju obilježja epskih i lirskih narodnih pjesama, pripovjedne vrste, pjesničke slike, obrađuju povijesni i znanstveno-fantastični roman i dijalektalno pjesništvo, uočavaju stilska izražajna sredstva i obilježja i dijelove dramskoga teksta. U sedmom razredu učenici još uočavaju ideje književnih djela te ih moraju znati razlikovati od pouka, moraju prepoznati retrospekciju, uočavaju obilježja biografije i autobiografije, obrađuju se djela socijalne tematike, od dramskih vrsta obrađuju se komedija, tragedija i drama u užem smislu, te kriminalističke pripovijetke, sonet i balada. U osmom razredu uočavaju se odnosi između pripovjedača, pjesnika i dramskog pisca prema temi. Obrađuju se putopis, ep, novela i moderna bajka. Od stilskih izražajnih sredstava uočavaju se alegorija i simbol, razlikuju se protagonist i antagonist, uočavaju se obilježja unutarnjeg monologa. (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2013: 49-74).

U petom razredu osnovne škole propisuje se dvadeset i šest djela od kojih nastavnici trebaju odabrati devet djela, a obavezna su prva tri: *Uzbuna na Zelenom Vrh* ili *Koko i duhovi* ili *Zagonetni dječak* ili *Koko* Ivana Kušana, zatim šaljive narodne priče te *Junaci Pavlove ulice* Ferenc Molnara. Učenici u petom razredu već trebaju prepoznavati obilježja lirskih pjesama, dijelove fabule i dramskih tekstova te se na popisu nalazi i pustolovni roman. Od dvadeset i šest djela na popisu četrnaest pripada hrvatskoj književnosti, jedanaest svjetskoj te se obrađuju basne po izboru.

U šestom razredu ponuđeno je dvadeset i sedam djela od kojih nastavnici trebaju odabrati devet djela, a obavezna su prva tri: *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić, *Mali ratni dnevnik* Stjepana Tomaša te *Povjestice* Augusta Šenoa. Na popisu se nalazi povijesni i znanstveno-fantastični roman, a učenici u šestom razredu već obrađuju pripovjedne vrste, dramske tekstove i

usmenu književnost te dijalektalno pjesništvo. Od dvadeset i sedam djela na popisu devetnaest pripada hrvatskoj, a osam svjetskoj književnosti.

U sedmom je razredu ponuđeno dvadeset i devet djela od kojih učitelji trebaju odabrati devet, a obavezna su prva tri: *Divlji konj* Božidara Prosenjaka, *Smogovci* Hrvoja Hitreca te *Pripovijetke* Vladimira Nazora. Učenici na popisu imaju kriminalističke pripovijetke i kriminalističke romane, obrađuju mitove i legende te pjesme socijalne tematike, balade i sonete. Od dvadeset i devet djela dvadeset i jedno pripada hrvatskoj književnosti, sedam svjetskoj te se po izboru obrađuju poezija i proza o Domovinskome ratu.

U osmom razredu na popisu se nalazi trideset i tri djela od kojih nastavnici trebaju odabrati devet, a obavezna jesu: *Alkar* Dinka Šimunovića, *Breza* Slavka Kolara i *Srebrne svirale* Dragutina Tadijanovića. Od trideset i tri djela dvadeset i tri pripada hrvatskoj, a deset svjetskoj književnosti.

Možemo zaključiti da od preko stotinjak književnih djela u *Nastavnom planu i programu za osnovne škole* za razrednu i predmetnu nastavu mnogo više od polovice pripada hrvatskim piscima što je nužno jer učenici od prvog razreda osnovne škole upoznaju bogatstvo hrvatske književne kulture. Sva književna djela koja se nalaze na popisima lektire za pojedine razrede u osnovnim školama u sebi sadrže sve odrednice svrhe i ciljeva koji su propisani za nastavu književnosti, ali neka su djela s popisa vrlo teška i neprimjerena za učenike predmetne nastave, primjerice *Veli Jože* Vladimira Nazora ili *Povjestice* Augusta Šenoa te bi ih možda trebalo maknuti s popisa lektire. Istraživanje koje je provela Vjekoslava Jurdan o stavovima i interesima učenika za lektiru pokazalo je nezadovoljstvo učenika školskom lektinom te da učenici radije čitaju knjige po slobodnom izboru, od lektirnih djela sviđaju im se samo poneka, a nikako ne žele čitati povijesna djela. Učenici osmih razreda na pitanje kakvu lektiru očekuju u srednjoj školi odgovaraju kako očekuju zanimljiva suvremena, humoristična i kriminalistička djela. Rezultati ukazuju da bi učenici ipak trebali imati pravo u odabiru nekih djela za čitanje. (Jurdan, 2003: 27-32). Corinna Jerkin također smatra kako povijesnim djelima nije mjesto u osnovnoškolskoj lektiri. (Jerkin, 2012: 12). Autorice Vjekoslava Jurdan i Corinna Jerkin zalažu se za pristup kvalitete iznad kvantitete, one smatraju kako se treba čitati polako, ali dobro. Lucija Puljak također smatra kako količina vremena utrošenog u čitanje nije najvažnija odrednica školske lektire, već je mnogo važnija samostalnost u čitanju i otkrivanju obavijesti. (Puljak, 2002: 3-4). Istraživanje Marije Karlović pokazalo je da učenici teže za suvremenošću i

zanimljivom knjigom te smatraju kako bi film trebao biti zastupljeniji u nastavi književnosti. (Karlović, 2004: 29).

Popis književnog sadržaja lektire trebao bi se mijenjati s vremena na vrijeme kako bi nova, suvremena djela dobila svoju priliku i čitateljsku publiku. Primjerice za razrednu nastavu u metodičkom priručniku *Lektira u razrednoj nastavi* možemo vidjeti na popisu koji autorica donosi prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole* iz 1999. godine da se u posljednjih petnaest godina izbor lektire podosta povećao te da su u njega uneseni novi autori i nekoliko novih naslova. Pomak se ipak dogodio, ali morao bi biti češći kako bi i drugi svjetski i hrvatski književnici i njihova književna djela imala priliku biti čitana. Tako bi se s vremena na vrijeme i riješio problem prepisivanja učeničkih sadržaja lektire od prijašnjih godina.

3.2.1. Lektira u metodičkoj literaturi

Smatrajući kako je motivacija vrlo bitan korak i važan poticaj za daljnje čitanje autorica teksta *Motivacijski postupci u nastavi lektire* Ivana Blažević iznosi nekoliko motivacijskih postupaka utemeljenih na igri za obradu lektire u predmetnoj nastavi. Pri obradi lektire *Priče iz davnine* Ivane Brlić Mažuranić u šestom razredu osnovne škole možemo se poslužiti slagalicom tako da na komadiće papira ispišemo riječi iz prepoznatljivih ulomaka. Učenici trebaju složiti riječi tako da dobiju rečenice i prepoznaju kojoj priči ulomak pripada. Potom ulomak čitaju protivničkoj skupini učenika koja treba odgonetnuti o kojoj je priči riječ i pokušati je prepričati, ali ne od početka već od scene koju predočava zadani ulomak. Autorica navodi kako se metoda pokazala kao dobra provjera pročitivosti. Pri obradi lektire *Romeo i Julija* Williama Shakespearea ili lektire *Grand hotel* Josipa Laće u osmom razredu osnovne škole autorica nudi motivacijski postupak scenske improvizacije. Nastavnik odabire napeti trenutak i učenicima podijeljenima u grupe daje petnaestak minuta da scenski osmisle zadani predložak ili da ga osuvremene, izmijene, prikažu u humorističnoj verziji i slično. Dobro je učenicima dati potpunu slobodu u načinu izvedbe.

Motivacijski postupci koje autorica nudi vrlo su zanimljivi, originalni te primjenjivi na gotovo sva lektirna djela u predmetnoj nastavi. Zasižno je da bi takav način rada pridonio tome da i ona nezanimljiva djela učenicima postanu zanimljivija, a i nastavnicima vrlo uspješno mogu pomoći u provjeri jesu li učenici doista pročitali djelo. Međutim, neki od motivacijskih

postupaka oduzimaju previše vremena u nastavnom satu, i sama je autorica priznala da joj je namjera bila igri posvetiti trećinu sata, ali ju je želja svih da se nađu u ulozi navela da igri posveti cijeli nastavni sat (Blažević, 2007: 97). Autorica nije navela koliko često treba provoditi motivacijske postupke igre na nastavnom satu lektire, ali mogli bismo zaključiti da bi se takvi motivacijski postupci kroz igru mogli provoditi samo na onim satima lektire na kojima se obrađuju književna djela koja su učenicima mrska pa je takav postupak zapravo i potreban kako bismo učenicima približili književni sadržaj.

Dragutin Rosandić predlaže mnoštvo motivacijskih postupaka za čitanje pjesničke zbirke *Srebrne svirale* Dragutina Tadijanovića (Rosandić, 1976: 68-90). Učenici zbirku moraju pročitati za lektiru u osmom razredu osnovne škole. Nastavnik može provjeriti zastupljenost Tadijanovićeve pjesama u čitankama s kojima su se učenici susreli do osmog razreda te razgovorom provjeriti njihovo poznavanje tih pjesama i motivirati ih za čitanje zbirke. Nastavnici također mogu anketirati učenike ne temelju njima poznatih pjesama Dragutina Tadijanovića te pomoću ankete saznati koje teme i motive učenici najradije žele pročitati u zbirci. Zatim se mogu izdvojiti samo naslovi iz zbirke *Srebrne svirale* koji se čitaju učenicima, a na temelju kojih oni izražavaju koje bi pjesme htjeli pročitati. Isto se može napraviti i s izdvajanjem pojedinih stihova iz zbirke pjesama *Srebrne svirale*. Interes za čitanje pjesničke zbirke može se pobuditi i autobiografskim zapisom Dragutina Tadijanovića *Kako sam, i kada, započeo pisati*. Nastavnik motivaciju također može temeljiti i na stvaralačkim zadacima koji se zasnivaju na tematskim poticajnim riječima (djetinjstvo, zavičaj, krajolik, krajolik, grad, večer, majka). Uz učeničke asocijacije vezane za tematsku riječ djetinjstvo nastavnik može najaviti ciklus pjesama *Dani djetinjstva*. Za motivaciju učenika može poslužiti i fragment književnokritičkog teksta Antuna Barca o poeziji Dragutina Tadijanovića iz kojega će učenici otkriti izvor piščeve poezije i osnovne karakteristike njezina izraza. Motivacija se također može ostvariti i na temelju ozvučenih Tadijanovićeve pjesama u emisijama Školskog radija, element-filmom o Dragutinu Tadijanoviću ili pokazivanjem fotografija na kojima se nalazi pisac, faksimila pojedinih pjesama te njegovih pjesničkih zbirki. Posebno zanimljiv motivacijski postupak koji navodi Rosandić jest pripremanje književne izložbe koja obuhvaća građu Tadijanovićeve biografije kao što su slike, portreti pisca i njegove obitelji, ilustracije njegovih pjesama, njegove pjesničke zbirke, časopisi, bilješke iz novina i slično.

Svi motivacijski postupci koje iznosi Rosandić izvrsni su temelji za daljnju interpretaciju pjesama Dragutina Tadijanovića. Također svi se motivacijski postupci na taj način mogu odabrati i za motiviranje učenika neke druge pjesničke zbirke, primjerice zbirke pjesama Dobriše

Cesarića, a čak iza pripovijetke Vladimira Nazora ili Ivana Gorana Kovačića koje učenici moraju pročitati za lektiru u sedmom i osmom razredu.

Ana Pintarić i Tanja Mihoković iznose metodički prijedlog za interpretaciju djela *Divlji Konj* Božidara Prosenjaka.⁵ Roman učenici imaju za lektiru u sedmom razredu. Autorice za motivaciju predlažu interpretaciju ulomka koji se nalazi u čitankama. Nakon interpretacije nastavnik sažeto može predstaviti roman *Divlji konj* te životnu i radnu biografiju Božidara Prosenjaka. Nastavnik zatim učenicima predočava nastavni listić kao podsjetnik za vođenje bilježaka u dnevniku čitanja. Nastavnik ističe kako će se interpretacija romana na satu lektire temeljiti na motivima divljine, slobode, prirode, duhovnosti i mudrosti te da se svaki učenik opredijeli za jedan motiv o kojemu će voditi detaljnije bilješke. Nakon što su učenici pročitali djelo na satu lektire isticat će se dojmovi o pročitanom djelu, a zatim se sažeto govori o temi, poruci, likovima, mjestu i vremenu zbivanja. U glavnom dijelu sata učenici će u skupinama obrađivati jedan od motiva: divljina, sloboda, priroda, duhovnost, mudrost i to tako da svaki učenik u pojedinoj skupini ostalima predstavi svoje bilješke iz dnevnika čitanja te potom zajedno analiziraju, usustavljaju, komentiraju te bilješke i pripremaju se za glasno predstavljanje pred razredom. Svaka skupina izlaže najzanimljivije navode, asocijacije i pitanja na pripremljenom plakatu ili panou. Na drugom nastavnom satu lektire učenici interpretativno čitaju ulomke iz djela po slobodnom izboru. Najprije se svaki učenik individualno priprema za čitanje teksta koji ne treba biti duži od jedne do dvije stranice. Nastavnik u pripremi za čitanje podsjeća učenike na elemente lijepoga čitanja (rečenične znakove, rečeničnu intonaciju, stanke, brzinu i pravilno izgovaranje dužine i intonacije naglašenoga sloga). Kada su svi učenici spremni, može započeti faza interpretativnog čitanja u kojoj, dok jedan učenik čita, svi ostali slušaju i bilježe svoja zapažanja te se nakon što završi razgovara o njegovu načinu čitanja.

Motivacijski postupak u metodičkom prijedlogu koji autorice iznose klišeiziran je. Umjesto kakvog poticajnog zadatka koji će učenike motivirati za daljnji rad, autorice predlažu čitanje ulomka iz romana, za koji pretpostavljamo da su učenici pročitali kod kuće s obzirom na to da se radi o lektiri. Ipak zadatak koji se predlaže u glavnom dijelu sata učenike potiče na stvaralački rad, razmišljanje i kreativnost. Na drugom nastavnom satu učenici se pripremaju za čitanje koje podrazumijeva poštivanje svih govornih vrednota čime je lijepo ostvarena unutarpredmetna korelacija s jezičnim izražavanjem.

⁵ Tanja Mihoković, Ana Pintarić, *Školska interpretacija romana Divlji Konj Božidara Prosenjaka*, Život i škola, br. 21, 2009.

Autorice Vedrana Najev i Sanja Quien iznose metodički model za interpretaciju zbirke pjesama Grigora Viteza u petom razredu osnovne škole. Svakom učeniku treba dati po jednu pjesmu iz zbirke. Interpretacija i analiza pjesama predviđene su za četiri nastavna sata lektire. Na prvom satu učenici se dijele u timove. Svaki tim predstavlja različito jato ptica. Timovima se dodjeljuju nastavni listići sa sljedećim zadacima: *tim 1 – vrapci (živkaju)*, *tim 2 – galebovi (kriče)*, *tim 3 – lastavice (cijuču)*, *tim 4 – slavuji (biglišu)*, *tim 5 – kanarinci (cvrkuću)* (Najev, Quien, 2011: 24). Učenici se glasaju, tim po tim, prema uputama iz nastavnog listića, a ostali timovi prepoznaju vrstu ptica koje se tako glasaju. Pobjednik je onaj tim koji prepozna najviše vrsta ptica. Za taj zadatak učenici imaju deset minuta. Zatim svaki tim izabere glasnogovornika i mjerača vremena. Svakom timu zadaje se jedna pjesma iz zbirke. Zadatak je interpretacija prema predlošku kocke te svaki tim dobiva kartonsku kocku. Na svakoj stranici kocke trebaju napisati nekoliko zadataka prema sljedećoj shemi: dojam personifikacije, osnovni motiv, ritam, tema onomatopeje, pjesničke slike i stih, raspoloženje, osnovna misao, rima, osjećaji, šaljivi elementi. Jedna skupina ništa ne komentira, a skupina koja ih uvjeri u svoje stajalište te nakon što prijeđu k njoj, ta je skupina pobjednik. Učenici iz drugih skupina također mogu prelaziti u skupinu s čijim se mišljenjem slažu. Svaki učenik bira stranicu kocke koju će rješavati u dogovoru s ostalim učenicima u timu. Učenici imaju trideset minuta za rješavanje zadatka. Kad učenici završe sa zadatkom, svaki tim mora napraviti jednu mentalnu mapu u koju će upisati dojmove, stilska sredstva te olfaktivne, taktilne, akustične i vizualne pjesničke slike. Na raspolaganju im je dvadeset minuta za rješavanje zadatka. Sve se mentalne mape zalijepi na ploču, a zatim glasnogovornici tima izlaze i ocjenjuju sve mentalne mape osim svoje. Ispod svake mape upisuju ocjenu i pismeno obrazloženje ocjene. Svaki tim ima pet minuta za ocjenjivanje mapa, tj. ukupno dvadeset i pet minuta. Na trećem nastavnom satu svaki tim dobije nastavni listić s onomatopejskim riječima određenog jata. Iz pjesme *Ptičja pjevanka* u prvi stupac moraju prepisati sve glagole koji označavaju glasanje ptica, zatim u drugi stupac moraju upisati ime ptice čije su glasanje prepoznali te u treći stupac moraju upisati onomatopejske usklike koji oponašaju pjev tih ptica. Prije četvrtog nastavnog sata učenici dobivaju zadatak da kod kuće pročitaju cijelu zbirku pjesama Grigora Viteza, odaberu najdražu pjesmu i nauče je izražajno čitati. Na četvrtom nastavnom satu učenici pismeno interpretiraju odabranu pjesmu prema zadacima s nastavnog listića: naslov pjesme, osjećaji, tema, osnovna misao. Iz svakog tima nekoliko učenika pročita odabranu pjesmu, obrazloži zašto ju je odabrao, te podatke s nastavnog listića prepíše na ploču. Svi učenici moraju sve prepisati s ploče.

Autorice Vedrana Najev i Sanja Quien također iznose metodički prijedlog za školsku interpretaciju lektire *Dnevnik Ane Frank* u osmom razredu osnovne škole (Najev, Quien, 2011: 70-72).⁶ U pripremnoj fazi učenici kod kuće čitaju djelo te trebaju bilježiti podatke o vremenu radnje, o tome što znaju iz povijesti o Drugom svjetskom ratu, pobuđuju li u njima jače osjećaje nastavne jedinice iz povijesti ili čitanje dnevnika *Anne Frank*. Obrada ovog djela odvija se na nekoliko nastavnih sati. U fazi ostvarenja odvija se zajednička interpretacija teksta razgovorom i nastavnim listićima koje su učenici morali ispuniti tijekom čitanja. Na drugom se nastavnom satu učenicima na nastavnim listićima dodjeljuje petnaest prava djeteta vezanih uz temu te se nakon čitanja i vođenja bilježaka razgovara o tome. Za domaći rad učenici dobivaju zadatak da prikupe članke iz raznih tiskovina koji govore o djeci čija su prava kršena. Na sljedećem satu učenici čitaju prikupljene članke i komentiraju svoja zapažanja. Moraju obratiti pozornost na to govore li njihovi članci više o žrtvama ili nasilnicima. Posljednji je nastavni sat ujedno i faza vrjednovanja u kojoj se predstavlja naučeno i koja je zapravo rezultat prethodnih dviju faza.

Svaki je od ovih modela prilagođen učeničkoj dobi i njihovim mogućnostima. I u jednom i u drugom metodičkom modelu književni je tekst zajedno s učenicima u središtu nastavnoga sata. Učenike se potiče na samostalno razmišljanje i zaključivanje. Cjelovitom upotrebom ili samo nekim dijelovima metodičkih modela koje autorice iznose moguće je ostvariti izvrsne nastavne sate lektire koji su bogato osmišljeni, puni različitih i zanimljivih zadataka i koji bude interes učenika za čitanje književnoumjetničkih tekstova. Za sve metodičke modele koji se nude u priručniku autorica Vedrane Najev i Sanje Quien potrebno je dva ili više nastavnih sati za interpretaciju lektire, a to možda nije pogodno jer se oduzima previše vremena od obrade ostalih predmetnih sastavnica. Primjerice u metodičkom modelu za peti razred, nastavni listići s četvrtog nastavnog sata mogli bi se ispuniti u dnevnik čitanja uz izvannastavno čitanje kod kuće koje bi se također trebalo ostvariti prije prvog nastavnog sata pa je prema tomu cijelu četvrti nastavni sat pomalo redundantan.

U svojoj monografiji⁷ Zvonimir Diklić iznosi prijedlog interpretacije djela *Duga Dinka Šimunovića* koje učenici imaju u sedmom razredu za lektiru (Diklić, 2009: 175-181). Interpretacija se predlaže na dva nastavna sata. Prije interpretacije učenici moraju pročitati djelo kod kuće te pribilježiti svoje dojmove i zapažanja. Učitelj na prvom nastavnom satu može na temelju pripreme zatražiti od dva do tri učenika da izraze dojmove o priči, svoja zapažanja i

⁶ Pomoću metodičkog modela, koji su iznijele autorice Vedrana Najev i Sanja Quien (str. 70.-72.), kasnije je donesen vlastiti metodički primjer, prilagođen za obradbu djela *Krik* Zlatka Krilića.

⁷ Zvonimir Diklić, *Književnoznanstveni i metodički putokazi nastavi književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2009.

obilježja Šimunovićeva pripovijedanja i opisivanja te sažeto prepričaju fabulu. Nastavnik može učenicima ponuditi sadržaj pripovijetke u obliku natuknica te zatražiti od njih da utvrde redoslijed dijelova kompozicije pripovijetke tako da slijed pored natuknica označe brojevima. Nastavnik od učenika zatim zatraži da odrede vrijeme zbivanja. Zvonimir Diklić napominje da je *Duga* svojom kompozicijom teže shvatljiva učenicima sedmog razreda jer ima dvije priče i time složeniju fabulu, ali ako nastavnik dobro vodi učenike, pomoću smislenih pitanja i zadataka, oni će i u zamršenoj kompoziciji priče moći odrediti uvod, početak i zaplet, vrhunac radnje i rasplet. Za analizu likova nastavnik može učenicima dati zadatak da istraže rečenice ili skupine izraza kojima pisac izražava neke izvanjske reakcije i osobine Čardaka i Čardačana, a za analizu Srnina lika predlaže se podjela razreda tako da prvi i treći red istraže izraze s epitetima u ulomku u čitanci *Žetva riječi* 3 na str. 63 i 64 te objasne njihovu funkciju u opisu Srne i krajolika, a drugi i četvrti red da istraže usporedbe u istom ulomku i objasne njihovu funkciju. Zvonimir Diklić pri interpretaciji djela *Srna* Dinka Šimunovića uključuje vodič za lekturu Davora Uskokovića u nastavu na način da iznosi učenicima citat iz vodiča za opis Srnina lika, a učenici taj citat moraju potkrijepiti tvrdnjama iz djela. Zajednički zadatak svima je istražiti personificirane dijelove teksta i protumačiti što se s njima postiže.

Iako metodički prijedlog Zvonimira Diklića sadrži brojne stvaralačke zadatke za poticanje učeničkog razmišljanja, metodički je prijedlog ipak pomalo klišeiziran, zadaci se svode na čitanje i pisanje te usmeno izlaganje, u prijedlogu nema zanimljivih metodičkih postupaka. Pitanja se odnose isključivo na fabulu.

Miroslava Bulić iznosi metodički prijedlog za interpretaciju izvanlektirnoga naslova na temelju djela *Priđi bliže* Korane Kovačević Gjalski i Branke Hlevnjak. Djelo *Priđi bliže* uklopljeno je u nastavu lektire u sedmom razredu osnovne škole. Prvi korak bio je upoznavanje učenika s izvanlektirnim naslovom, učenici su za motivaciju morali pročitati uvod iz djela *Priđi bliže*. Nakon toga djelo su u cjelini učenici čitali kod kuće. Na sljedećem satu lektire učenici su interpretirali pojedine sastavnice djela. Autorica je članka zatim učenike odvela na predstavljanje knjige kojoj su prisustvovala i same autorice. Na predstavljanju učenici su čitali svoje dojmove o knjizi. (Bulić, 2004: 6).

Metodički je prijedlog Miroslave Bulić pokazatelj približavanja nastave književnosti učenicima i iako interpretirano djelo nije djelo s popisa za lekturu, autorica je ostvarila i ispunila više nego dovoljan broj zadataka i svrha koje obuhvaća nastava književnosti. Učenicima je čitanje djela bilo zanimljivo, a interpretacijom su povezana nastavna područja lektire, medijske kulture,

jezičnoga izražavanja, književnosti te je izvrsno uključena i izvanučionička nastava. Pisanjem svojih dojmova o djelu učenici su potaknuti na kreativnost i izražavanje kritičkoga mišljenja.

4. Lektira u srednjoj školi

Program nastave književnosti srednjih škola nadovezuje se na osnovnoškolske programske sadržaje. Na osnovi dostignutih spoznaja, znanja i sposobnosti u osnovnoj školi uspostavljaju se razvijeniji teoretski pristupi književnim pojavama, koji su se potvrdili u znanosti o književnosti, te povijesno proučavanje hrvatske i svjetske književnosti. Najvažnije spoznaje o književnom djelu, njegovu stvaranju, ustrojbi, raščlambi, tumačenju (interpretaciji), recepciji i proučavanju – učenici stječu na reprezentativnim djelima iz hrvatske književnosti i antologijskim djelima iz svjetske književnosti. Uspostavlja se komunikacijski model: pisac – djelo – primatelj (recipijent). Spoznaje o književnim djelima omogućit će književnoteoretske i književnopovijesne sinteze.⁸

U srednjim se školama nastava književnosti odvija po periodizaciji književnih razdoblja. U programu nastave književnosti srednjih škola obrađuju se temeljna civilizacijska djela, primjeri klasične književnosti, sve do djela suvremene književnosti i u skladu s tim učenici čitaju lektire.

Rosandić napominje kako je teško odmjeriti broj djela i stranica za srednjoškolski stupanj, ali prosječan broj djela koja ulaze u okvire lektire ne bi smio biti manji od petnaest djela po razredu koja se uključuju u sat lektire. Broj sati lektire usklađuje se s brojem djela. Oko pedeset književnih djela može se interpretirati za šezdeset sati lektire koje propisuju nastavni planovi i programi za srednje škole (Rosandić, 1986: 85).

Neki se metodičari i profesori protive nastavi književnosti koja se u srednjoj školi odvija po periodizaciji književnih razdoblja jer smatraju da čitanjem težih djela koja se nalaze u ranim književnim razdobljima učenicima lektira u srednjoj školi postaje mrska već od prvog razreda. Tako se primjerice Pavao Pavličić u svome pismu *Vili Slovinki* zalaže za obratni put proučavanja lektire, od suvremene prema starijoj, od prakse prema teoriji (Pavličić, 1995: 177). Corinna Jerkin također opisuje taj problem i navodi kako se mnogi praktičari svakodnevno uvjeravaju kako učenici prvog i drugog razreda srednje škole ne razumiju djela zadana za čitanje lektire te zagovara načelo primjerenosti određenoga naslova za pojedinog učenika, što bi prema njoj

⁸ *Nastavni plan i program za gimnazije*, http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/hrvatski.pdf, 7.9.2014. 13:29.

značilo da će jedan učenik pročitati Dantea u prvom razredu, jedan učenik u trećem razredu, a neki možda neće uopće (Jerkin, 2012: 13). Takvo će čitanje prosuditi nastavnik prema načelu individualizacije i mentorskog pristupa, tj. autorica smatra kako učitelj može i treba nuditi teža djela onim učenicima za koje sam procijeni da takva djela mogu pročitati.

Nadalje što se tiče popisa lektire za srednje škole, on kao takav, u nastavnim programima za sve srednje škole ne postoji. U *Nastavnom programu za gimnazije*, *Nastavnom programu za četverogodišnje srednje škole* i *Nastavnom programu za trogodišnje strukovne škole* možemo vidjeti popis književnih djela koja se obrađuju na nastavnim satima književnosti.

Od 2011. godine razvija se projekt eLektire. Projekt je nastao na inicijativu Ministarstva obrazovanja, znanosti i športa u realizaciji Hrvatske akademske i istraživačke mreže CARNet i Bulaja naklade. Na toj se stranici objavljuju cjelovita djela hrvatskih i svjetskih pisaca s ciljem da preko tisuću naslova bude besplatno dostupno svim učenicima, studentima i profesorima i na internetu. Osim naslova u mrežnom obliku na ovoj se stranici mogu pronaći i zvučni zapisi i video materijali pojedinih djela.

Ovakav projekt zasigurno će pomoći školskim knjižnicama koje imaju veliku ulogu u književnom obrazovanju svakog učenika. Naime, većina nastavnika ne mijenja popis naslova upravo zbog toga što se drže onih naslova čijih primjeraka ima dovoljno u školskoj knjižnici njihove škole. Stoga ako većina novih naslova bude dostupna na ovoj mrežnoj stranici, lakše će se dodavati i novi naslovi na popis nastavnih planova i programa.

4.1. Lektira u gimnazijama

Promotrimo li nastavno područje književnosti za sve razrede gimnazije u *Nastavnom planu i programu za gimnazije*⁹ vidjet ćemo da se na njemu nalazi oko sto naslova iz hrvatske i svjetske književnosti iz pojedinih razdoblja od klasične književnosti pa sve do suvremene književnosti. Neka djela koja se obrađuju na nastavi književnosti u gimnaziji vrlo su teška i zahtjevna. Međutim, takva se djela za lektiru ni ne čitaju u cjelini, već se čitaju samo pojedini dijelovi. Primjerice u prvom razredu gimnazije učenici moraju pročitati prvo, šesto, šesnaesto, osamnaesto i dvadeset i četvrto pjevanje Homerova epa *Ilijada*, zatim prvo, devetnaesto i

⁹ *Nastavni plan i program za gimnazije*, str.4.-11.
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/hrvatski.pdf, 7.9.2014. 13:29.

dvadeset i prvo pjevanje Homerova epa *Odisėja* ili samo drugo i četvrto pjevanje Vergilijeva epa *Eneida*. Učenici drugog razreda gimnazije primjerice trebaju pročitati samo neke stihove iz prvog pjevanja Marulićeva epa *Davidijada*.

Kompletni popisi za pojedine škole, gimnazije, ekonomske, umjetničke, strukovne, mogu se pronaći i na mrežnim stranicama pojedinih škola, a te su popise sastavljali nastavnici Hrvatskoga jezika koji rade u tim školama.

4.2. Lektira u strukovnim školama

Za strukovne škole postoje tri različita nastavna programa za Hrvatski jezik, a razlikuju se po broju sati koji je propisan za koju školu pa tako imamo nastavni program za četverogodišnju strukovnu školu u kojoj se održava tri sata Hrvatskoga jezika u sva četiri razreda, zatim za četverogodišnju školu u kojoj se u prvom i drugom razredu održavaju četiri, a u trećem i četvrtom razredu tri sata Hrvatskoga jezika te trogodišnju strukovnu školu s trogodišnjim programom.

Promotrimo li nastavne zadaće iz pojedinih područja predmeta Hrvatski jezik vidjet ćemo da se one ne razlikuju mnogo od nastavnih zadaća za gimnazije. Lektira koju čitaju učenici srednjih strukovnih škola od onih u gimnaziji razlikuje se samo po opsegu. Tako će primjerice učenici gimnazija u prvom razredu morati pročitati pet pjevanja Homerova epa *Ilijada*, dok će učenici strukovnih srednjih škola u prvom razredu za lektiru iz tog istog epa morati pročitati samo dva pjevanja.

4.3. Lektira u metodičkoj literaturi

Vrlo zanimljiv prijedlog za interpretaciju lektire iznosi autorica Fatima-Nidžara Mujezinović u svojoj metodičkoj monografiji.¹⁰ Za obradu lektire postavljaju se teze koje se unaprijed zadaju učenicima za rad kod kuće. Teze obuhvaćaju interpretaciju djela u cjelini. Plan za obradu djela¹¹ sastoji se od pet teza. Prva se teza dijeli na dva dijela, a oni obuhvaćaju bilješku

¹⁰ Nidžara-Fatima Mujezinović, *Čas lektire u srednjoj školi*, Svjetlost, Sarajevo, 1976.

¹¹ Autorica shemu iznosi na temelju djela *Prosjak Luka* Augusta Šenoa.

o piscu te najvažnije podatke o djelu koje se obrađuje. Druga se teza odnosi na romantičarske odlike djela, uz analizu jedne izrazito romantičarske ličnosti, dok je u trećoj tezi potrebno izložiti elemente realističke škole koji se pojavljuju u djelu. U četvrtoj je tezi potrebno analizirati glavni lik, a peta je teza slobodna interpretacija te ju autorica navodi kao najvažniju jer u njoj učenici obrađuju svoje interese, što je vrlo bitno želimo li od njih iznošenje svoga kritičkoga stava, te će promatranje te teze uvijek biti interesantno. Teze iznose referenti, a koreferenti upotpunjavaju njihova izlaganja. Nastavnik određuje referente i koreferente tek na nastavnom satu na kojemu se lektira obrađuje, učenici do izlaganja ne znaju tko će izlagati pa na dan izlaganja u razredu vlada atmosfera uzbuđenja. O prvoj tezi referenti imaju tri minute za izlaganje, o drugoj, trećoj i petoj tezi imaju četiri minute za izlaganje, dok o četvrtoj imaju pet minuta za izlaganje. Koreferenti o prvoj, trećoj i petoj tezi imaju tri minute za izlaganje, dok o drugoj i četvrtoj tezi imaju četiri minute za izlaganje. Učenici se strogo pridržavaju vremena izlaganja i na taj način učitelju ostaje još osam minuta kojih se može kvalitetno ispuniti prikladnim zadatkom. Pri izboru referenata i koreferenata gleda se da referenti budu slabiji učenici, a njihovi parovi koreferenti malo bolji učenici zbog toga što izlaganje koreferenata mora biti više u raspravljačkom obliku, dok referenti više izlažu informacije. Bitno je još napomenuti da referenti i koreferenti izlažu pred razredom i pri tome se mogu služiti samo citatima iz djela koje imaju izdvojene iz svojih bilježaka te da se imena koreferenata otkrivaju tek nakon izlaganja referenata.

Ovaj je metodički prijedlog izvrstan jer se njime obrađuje djelo u cjelini, dobra dinamika u razredu vlada uvijek jer su učenici konstantno u uzbuđenom raspoloženju, a ova metoda također stavlja učenike u središte nastave i u jednom satu prema toj metodi možemo ocijeniti gotovo većinu učenika. Ovaj se metodički postupak može primjenjivati na svim srednjoškolskim satovima lektire. Negativna strana ove tehnike jest to što bi vjerojatno nakon dugo godina njezina provođenja već postojalo mnogo teza koje bi učenici zasigurno iskoristavali u smislu da ne pročitaju djela uopće. No i taj bi se problem riješio na način o kojem se u ovome radu između ostaloga govori, a to je uvođenjem novih naslova u popise lektire i češćim mijenjanjem popisa lektire u nastavnom planu i programu. Ono što bi se zanemarilo čestim korištenjem ove tehnike jesu mnogobrojni metodički postupci i nastavne metode koje se ostvaruju u interpretaciji književnih djela na nastavnim satima lektire, a koji učenicima te satove čine zanimljivijima i u njima pobuđuju veći interes za čitanje.

U srednjoj se školi pri interpretaciji književnih djela za lektire učenike potiče na dublje razmišljanje o smislu pojedinog književnog djela i njegovu prenesenu značenju. Pri interpretacijama tada dolazi do gomilanja činjenica u vezi sa smislom djela i njegovim

prenesenim značenjem koje učenici ne mogu shvatiti. Metodički prijedlog koji Jakov Sabljčić nudi u svojoj metodičkoj monografiji¹² obuhvaća čitanje i analiziranje, kojim učenicima u potpunosti biva preneseno značenje i smisao pojedinog književnog djela, a koji poštuje obradbu cjelovitog smisla književnog djela.

Jakov Sabljčić u svojoj metodičkoj monografiji,¹³ u poglavlju *Interpretacija književnoga teksta u obrazovnom sustavu*, govori o omjeru znanja o književnosti i književnoga znanja mladih čitatelja te zaključuje kako književno znanje čini zaliha stvarana s obzirom na brojnost i raznovrsnost lektire koja je propisana ili slobodno odabrana. Također navodi kako književno znanje može biti aktivno ili pasivno te da je aktivno književno znanje rezultat aktivnoga čitanja, a ono se najdjelotvornije stječe vježbom, redovitim i učestalim čitanjem. (Sabljičić, 2011: 12).

Način rada koji Jakov Sabljčić predlaže drži učenika u središtu interpretacije, a onaj koji usmjeruje nastavni sat književnosti upućuje učenike tako da uspostavlja ravnotežu između razine znanja obiju strana. Takav se način rada sastoji od nekoliko razlučivih faza: najprije se skupina dijeli u parove ili grupe koji odabrani tekst čitaju u sebi ili naglas. Tijekom ili nakon čitanja cijeloga teksta slijedi stanak te svi u grupi međusobno raspravljaju o spornim ili nejasnim mjestima. Sljedeća je faza veća rasprava o glavnim preprekama u razumijevanju, a koje učenicima predstavljaju problem na individualnoj ili grupnoj razini. Jakov Sabljčić predloženi model interpretacije iz prakse daje za pjesmu *Adieu* Vladimira Vidrića. Pri interpretaciji¹⁴ profesor upućuje učenike na samostalno zaključivanje i kritičko razmišljanje. Prije razgovora studenti moraju dva-tri puta u sebi pročitati pjesmu. Nakon čitanja studenti među sobom, u skupinama, moraju razgovorom razriješiti sve nejasnoće, a nakon toga izlagat će se pred svima sve što je ostalo neriješeno. Profesor tada upita studente o čemu govori pjesma i po čemu su to zaključili. Nakon dobivenih odgovora profesor upita studente misle li svi da se radi o izrečenoj temi ili možda netko ima drugačije mišljenje. Nakon što se čuju sva mišljenja, profesor dalje upućuje studente na stilske figure, motive, odnose između strofa. Na kraju interpretacije profesor napominje da ne znači da netko nije dobar čitatelj ako nije uočio simboličan smisao (Sabljičić, 2011: 21-26).

Profesor kroz cijelu interpretaciju ohrabruje i potiče učenike na kritičko razmišljanje i samostalno zaključivanje. Takav bi se način rada mogao provesti na bilo kojoj lirskoj jedinici

¹³ Jakov Sabljčić, *Iz metodičke teorije i prakse nastave književnosti*, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2011.

¹⁴ Autor je predloženi model interpretacije u praksi iznio na temelju suradnje sa studentima.

koju učenici srednjih škola imaju na popisu za lekturu, primjerice na pjesmama Antuna Gustava Matoša, Tina Ujevića, Antuna Branka Šimića, Dragutina Tadijanovića, te je vrlo pogodan za maturante koji se pripremaju za državnu maturu i kojima je potrebno takvo čitanje koje im dopušta samostalno razmišljanje i zaključivanje kako bi uspješnije napisali esej. Takav se način čitanja može obaviti i na kakvom odlomku iz romana ili slično, na nastavnom satu lektire i tada bi to bio usmeni način pripreme za pisanje eseja.

Mirjana Benjak i Mirjana Doblanović-Pekica u svom radu predlažu novi, otvoreni pristup interpretaciji lektire.¹⁵ Autorice uspoređuju neke od europskih nastavnih programa za gimnazije s hrvatskim nastavnim programom za gimnazije s aspekta lektire te zaključuju kako se propisanim djelima premalo vodi računa o interesu učenika. Period srednjoškolskoga obrazovanja vrijeme je mnogih promjena, vrijeme je to sazrijevanja, promišljanja, razmišljanja i traženja. I biološka različitost uvjetuje interese za različite književne vrste, žanrove i teme. Sve to onemogućava određivanje, propisivanje obavezne lektire očekujući jednak stupanj prihvatljivosti za svakog pojedinca u određenoj obrazovnoj grupi, razredu, generaciji. Individualni pristup programu nerijetko je teško izvediv zbog velikog razreda i pomanjkanja vremena. Otvoreni sustav lektire koji autorice predlažu zasniva se na tomu da učenici samostalno odabiru književne naslove za čitanje kod kuće. Autorice takav način predlažu, jer smatraju da hrvatski nastavni program za gimnazije u potpunosti zanemaruje kriterij interesa učenika. Autorice smatraju da će metode i postupci koje pruža otvoreni sustav lektire omogućiti ostvarenje osnovnog cilja nastave književnosti, a to je odgojiti kreativnog i kritičkog čitatelja/čitateljicu, koji će čitajući razmišljati, zaključivati i ocjenjivati književnoumjetnički tekst. Autorice također navode i kako se pojavom interneta čitanje knjiga uvelike promijenilo. Mirjana Benjak i Mirjana Doblanović-Pekica predlažu dva autora čija bi djela trebali čitati učenici srednjih škola, Antu Tomića i Miljenka Jergovića. Autore učenici nerijetko mogu i sresti te s njima možda i polemizirati, njihova se djela pojavljuju ili se mogu pojaviti i u sedmoj umjetnosti za koju je poznato da ju učenici vole. Ta dvojica autora tjedno izvještavaju i pišu kritičke osvrtne na aktualna zbivanja pa su mogući motivacijski postupci uključeni u sat medijske kulture u obradi nastavne jedinice tiskanih medija, ali autorice navode kako se s djelima Ante Tomića i Miljenka Jergovića mogu ostvariti i brojni motivacijski postupci u obradi sata interpretacije odlomka književnoumjetničkog teksta, sata književnosti u obradi različitih suvremenih književnih pravaca ili na satu nastave filmske kulture. Također navode i kako se

¹⁵ Mirjana Benjak, Mirjana Doblanović-Pekica, *Kako odgajati čitateljice/čitatelje*, Metodčki vidici: časopis za metodiku filoloških i drugih društveno-humanističkih predmeta, Novi Sad, br. 1, 2010.

interpretacije njihovih književnih djela mogu ostvariti i u suvremenim sustavima problemske, korelacijsko-integracijske, komunikacijske, otvorene, multimedijske i timske nastave. Autorice, dakako, nisu za zanemarivanje klasičnih djela, nego smatraju da bi se interpretacijama djela u žarištu učeničkih interesa možda lakše privoljelo učenike na čitanje klasičnih djela iz nacionalne i svjetske književnosti. Autorice navode da takav, otvoreni sustav iziskuje od učitelja mnogo više truda kao i svaki novi metodički modeli i prijedlog. Taj trud znači praćenje djelovanja suvremenih autora, stalno samostalno usavršavanje i upoznavanja interesa mladih. Ali možemo reći da je upravo to ono što treba učenicima kako bi im nastavni sati lektire budili zanimanje za čitanje i posebno je dobro što autorice razmišljaju o autorima koje učenici mogu negdje i susresti (Benjak, Doblanić-Pekica, 2010: 13-14).

Pristup koji autorice iznose zasigurno bi učenicima približio književna djela koja moraju pročitati za lektiru. Svaki nastavnik može saznati do kojih se književnika može doći u njihovoj sredini te, ukoliko je to moguće, omogućiti učenicima susret s njima. Primjerice nastavnici s područja Osijeka mogli bi organizirati susret s književnikom Josipom Cvenićeom, njegovo djelo *Čvrsto drži joy-stick* nalazi se u *Nastavnom planu i programu za osnovne škole* za lektiru u šestom razredu.

Rasima Kajić u svojoj monografiji¹⁶ iznosi detaljnu interpretaciju romana *Posljednji Stipančići* Vjenceslava Novaka. Učenici djelo moraju pročitati za lektiru u četvrtom razredu srednje škole. Interpretacija djela odvija se na tri nastavna sata. Način stvaranja problemske situacije odvija se interpretiranjem naslovne sintagme te izdvajanjem likova. Nakon otkrivanja autorova stava o likovima (Novak ne vidi izlaz za njih) stvara se problemska situacija koja potiče učenike za daljnji rad. Nastavnik traži od učenika da napišu svoje prijedloge o promjenama u djelu. Pismenim radovima učenici bi trebali zahvatiti tri osnovna elementa romana, a to su pojedinac, obitelj i društvo. Heurističkim razgovorom uputit ćemo učenike na glavni problem djela, problem pojedinca. U istraživanju glavnog problema uputit ćemo učenike da uključe otkrivanje uzročno-posljedične veze među obitelji i društvom. Da bi istražili uzrok raspadanja obitelji Stipančić se sami opredjeljuju za istraživanje obitelji na društvenom, etičkom i kulturnom planu. S obzirom na to da se u romanu osim patricijskog sloja javljaju i predstavnici ostalih društvenih klasa učenicima možemo zadati nastavni listić koji sadrži njihove karakteristike (karakteristike i uloga plemića, vojničke uprave i građana u djelu). Rješavanjem i provjerom zadatka učenici će dobiti i sliku društva koju Novak daje u romanu. Dijelovi su to

¹⁶ Rasima Kajić, *Roman u sustavu problemske nastave*, Školska knjiga, Zagreb, 1981.

ustroja prvog nastavnog sata na kojem učenici definirajući društvo i obitelj dolaze do problema pojedinca. Na drugom nastavnom satu učenici pismeno postavljaju problemska pitanja vezana uz Lucijinu egzistenciju te po skupinama istražuju elemente ljubav, sloboda, istina. Na kraju učenici zaključuju da obitelj mora propasti. Za zadatak kod kuće po slobodnom izboru trebaju odabrati dio iz djela te ga pripremiti za ekranizaciju uključujući scenografiju i glazbu (Kajić, 1981:46-86).

Metodički je prijedlog iznesen vrlo detaljno i obuhvaća cjelovitu interpretaciju djela na razini kompozicijske, idejne, tematske razine i razini analize likova. Zadaci koje autorica iznosi oblikovani su problemski i obuhvaćaju najveću razinu kreativnosti i izražavanja kritičkoga mišljenja učenika. Ostvarena je korelacija s dramskom, glazbenom, i filmskom umjetnošću u završnom zadatku.

Zvonimir Diklić u svojoj monografiji¹⁷ predlaže interpretaciju drame *Gospoda Glembajevi* Miroslava Krležu koju učenici čitaju za lektiru u četvrtom razredu srednje škole. Interpretacija se predlaže na temelju literarnog (dramskog) i scenskog pristupa. Nastavnik najprije mora podsjetiti učenike na razlike između dramskoga i scenskoga lika. Zvonimir Diklić napominje da učenici dramski lik mogu doživjeti, zamisliti ili predočiti na temelju didaskalija, dokumentarne građe kao što su fotografije, teatrološke mape, i na temelju zvučnih zapisa. Nastavnik postavlja učenicima pitanja u vezi s radnjom djela (*Gdje se zbiva dramska radnja Glembajevih? Među kojim se članovima obitelji Glembaj vodi dijalog i događa sukob? Koja su još pitanja predmetom drame? Što su članovi Glembaj po zanimanju? Kojim govorom komuniciraju Glembajevi? Kakav je rječnik Krležinih likova? U kojem je činu drame Gospoda Glembajevi pomno i savršeno vođen dijalog između Ignjata Glembaja i njegova sina Leonea?*) Nastavnik glavnu pozornost usmjeruje na objašnjenje didaskalija, odnosno scenskih znakova drame te tijekom interpretacije upozorava na sadržaj dijaloga između Leonea i Silberbrandta na kraju prvog čina te na sukob između Ignjata i Leonea na kraju drugog čina. Nakon pročitanih ulomaka nastavnik učenicima postavlja pitanja (*Što saznajemo o Leoneu iz dramskog teksta i didaskalija? Čime su popraćene te dramske situacije koje su emocionalno nabijene, neurotične? Što one najavljuju? Koji scenski znak prati vrhunac i kraj fizičkog i psihičkog sukoba Leonea i Glembaja? Oprimjeri taj dramski trenutak!*). (Diklić, 2009: 204-209).

Metodički primjer za interpretaciju djela *Gospoda Glembajevi* Miroslava Krležu bogat je zadacima koji učenicima pružaju kreativnost i potiču na izražavanje vlastitih stavova i ideja. Učenicima je zamišljanje o sceni i događajima u djelu zasigurno zanimljivo te im se na taj način

¹⁷ Zvonimir Diklić, *Književnoznanstveni i metodički putokazi nastavi književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2009.

pruža shvaćanje djela u cjelini. Metodički je prijedlog pun stvaralačkih zadataka koji pobuđuju učeničku maštu.

U svom metodičkom priručniku¹⁸ Dubravka Bouša-Slabinac nudi metodički prijedlog za obradu djela *Preobrazba* Franza Kafke. Djelo je predviđeno za lekturu u četvrtom razredu srednje škole. Za obradu djela predviđena su dva nastavna sata. Za uvodni dio/doživljajno-spoznajnu motivaciju predlaže se razgovor s učenicima o društvu između dva svjetska rata i pronalaženje sličnosti ondašnjega i današnjega načina života. Potrebno je okarakterizirati lik Gregora Samse, opisati njegovu osamljenost i izoliranost te povezati taj lik s Kafkinom biografijom. Potom slijede najava autora teksta, lokalizacija te interpretativno čitanje teksta u čitanci ili odlomaka pripovijetke kojima se potvrđuju gledišta (psihička struktura glavnog lika, estetski nazori glavnog lika, piščevo gledište prema glavnom liku). Poslije čitanja slijedi emocionalno-intelektualna stanka nakon koje slijedi objava doživljaja pomoću asocijacija. Pitanja uz tekst: *1. Što govori naslov pripovijetke? 2. Kako ste doživjeli fantastična zbivanja opisana u pripovijetci? Koje osjećaje u vama pobuđuju ta zbivanja? Zašto se glavni lik ne uzbuđuje svojom tjelesnom promjenom, a zbog čega je nemiran? Koje su temeljne odrednice tehnike pripovijedanja u ovoj pripovijetci?* (Bouša-Slabinac, 2009: 231). U završnom dijelu/interpretaciji autorica iznosi niz pitanja za obradu djela: *Kako je Gregor osvjetljen s psihološkog gledišta? Koja je socijalna pozadina Gregorove drame? Koja je tema pripovijetke? Odredite vrijeme i mjesto radnje. Odredite vanjsku kompoziciju djela. Odredite fabulu. Je li Samsa bio sretan do svoje preobrazbe? Zašto? Objasnite odnose u obitelji Samsa. Kakav je Gregorov odnos prema poslu? Kako Gregor podnosi svoju preobrazbu? Kako je doživio sviranje svoje sestre? Kako je obitelj prihvatila njegovu preobrazbu i smrt? Je li preobrazba povlačenje pred životom i problemima ili je pobuna?* (Bouša-Slabinac, 2009: 231-232). Nakon odgovaranja na pitanja u pripovijetci se istražuju elementi ekspresionizma, nadrealizma i egzistencijalizma te se iznosi zaključak da Kafka predstavlja ishodište ukupne moderne europske proze. Autorica za domaću zadaću ili diskusiju na satu još predlaže i promišljanje o tome koliko je važno djetinjstvo (*UNICEF-ov spot na HTV-u „Prve tri su najvažnije“*, misli se na prve tri godine života djeteta). Razumijevanje što znači samoća u životu i obitelji (*otuđenost: TV spot „Šutnja nije zlato“ i o nasilju u obitelji*) (Bouša-Slabinac, 2009: 233).

Metodički prijedlog obuhvaća analizu djela u cjelini, pitanja su oblikovana problemski, što je vrlo pogodno za obradu djela *Preobrazba*, te potiču učenike na iznošenje svojih ideja i stavova

¹⁸ Dubravka Bouša-Slabinac, *Priručnik za interpretaciju književnog djela*, Školska knjiga, Zagreb, 2009.

i kritičko razmišljanje. Ostvarena je unutarpredmetna korelacija s medijskom kulturom koju autorica predlaže za domaću zadaću ili diskusiju na satu te međupredmetna korelacija s poviješću koja se odvija na početku sata u fazi doživljajno-spoznajne motivacije.

Vrlo zanimljiv prijedlog za obradu lektirnih djela u srednjoj školi iznosi Marica Kurtak u radu *Vizualizacija u nastavi hrvatskog jezika pri obradi lektirnih djela*¹⁹ u kojem prikazuje osobni dugogodišnji način rada s učenicima gimnazije u primjeni vizualiziranih predložaka nekih lektirnih djela u dnevnicima čitanja te doprinos vizualizacije govornom izražavanju pri doživljajno-spoznajnoj i estetskoj raščlambi književnih djela. Učenica trećeg razreda gimnazije prikazala je djelo *Skup* Marina Držića u obliku škrinje pune dukata te je imena ostalih likova upisala u obliku zlatnožutih kovanica smatrajući kako je Skupova opsesija novcem obilježila i njihove živote i dovela ih u komične suodnose. Djelo *Judita* Marka Marulića jedna učenica prikazala je plošnim crno-bijelim crtežom kao suprotnost između dobra i zla. Judita je prikazana u znaku stiliziranog križa kao simbol Marulićeve religioznosti. Bjelinom je označila simbol svih Juditinih vrlina, a tamnom stranom Holofernova lika označila simbol njegove pakosti. (Kurtak, 2005: 45-52).

Vrlo je pohvalna korelacija lektirnih djela s likovnom umjetnošću iznesena u metodičkom prijedlogu. Učenike se na najvećoj razini potiče na kreativnost, izražavanje ideja, stavova i kritičkoga razmišljanja. Na takav se način književno djelo zasigurno približava učenicima te ih motivira na čitanje zahtjevnijih lektirnih djela.

5. Lektira na državnoj maturi

Prva je službena državna matura u Hrvatskoj održana školske godine 2009./2010. Državna matura jest skup ispita koji se pod jednakim uvjetima i kriterijima provodi za sve učenike u isto vrijeme i omogućuje dobivanje usporednih rezultata učenika na nacionalnoj razini. Državnom se maturom uvodi valjanije, pouzdanije, objektivnije i pravednije vrednovanje postignuća i razvijenosti kompetencija učenika.

Novi pristup ujedno je i snažan izazov za nastavnike. Oni moraju dobro upoznati nove metode vrednovanja postignuća učenika da bi ih mogli valjano pripremati za ispite. Uvođenje državne mature može značiti mijenjanje postojeće paradigme, navika i stila rada. Viši kognitivni

¹⁹ Marica Kurtak, *Vizualizacija u nastavi hrvatskog jezika pri obradi lektirnih djela*, Bjelovarski učitelj, br. 10, 2005.

procesu i vještine koje zahtijeva državna matura jesu: znanje, razumijevanje, analiziranje, sintetiziranje, primjena, vrednovanje, kritičko mišljenje.²⁰

Polaganje državne mature iz predmeta Hrvatskog jezika obavezno je, a pristupnik Hrvatski jezik može polagati u A ili višoj razini i B osnovnoj razini ovisno o odabiru upisa na željeni fakultet, tj. viša se razina odnosi na gimnazije i ostale četverogodišnje škole, a osnovna se razina odnosi na strukovne škole. Za višu se razinu dodjeljuje petnaest djela svake godine, a za osnovnu devet, te se iz tih lektirnih djela na državnoj maturi pišu eseji. Ukupno je do sada u Hrvatskoj održana jedna ogledna državna matura te pet službenih. Državna se matura održava u ljetnom, jesenskom i zimskom roku.

Na državnoj maturi 2009./2010. i na državnoj maturi 2010./2011. za višu razinu bilo je zadano osam sljedećih djela: Marin Držić, *Dundo Maroje*, Ivan Gundulić, *Suze sina razmetnoga*, Honore de Balzac, *Otac Goriot*, Fjodor Mihajlovič Dostojevski, *Zločin kazna*, Ante Kovačić, *U registraturi*, Antun Branko Šimić, *Preobraženja*, Franz Kafka, *Preobražaj* i Miroslav Krleža, *Baraka pet be*.

Na državnoj maturi 2011./2012, 2012./2013. i 2013./2014. taj se broj povećao s osam na petnaest djela za višu razinu: Albert Camus, *Stranac*, Fjodor Mihajlovič Dostojevski, *Zločin i kazna*, Marin Držić, *Dundo Maroje*, Gustave Flaubert, *Gospođa Bovary*, Johann Wolfgang Goethe, *Patnje mladog Werthera*, Franz Kafka, *Preobrazba*, Miroslav Krleža, *Povratak Filipa Latinovicza* i *Gospođa Glembajevi*, Ranko Marinković, *Ruke* (novele: *Ruke*, *Zagrljaj*, *Anđeo i Prah*), Milutin Cihlar Nehajev, *Bijeg*, Edgar Allan Poe, *Crni mačak*, Jerome David Salinger, *Lovac u žitu*, Sofoklo, *Antigona*, Antun Branko Šimić, *Preobraženja* i Antun Šoljan, *Kratki izlet*.

Možemo vidjeti da se na višoj razini na maturi u zadnje tri godine pojavljuje sedam književnih djela iz hrvatske književnosti i osam književnih djela iz svjetske književnosti. Književne vrste koje prevladavaju jesu romani, drame, novele, pripovijetke. Također možemo primijetiti da se u posljednje tri godine popis uopće nije mijenjao.

Za osnovnu razinu na prve dvije godine održavanja državne mature bilo je pet djela (Marin Držić, *Dundo Maroje*, Ivan Gundulić, *Suze sina razmetnoga*, Fjodor Mihajlovič Dostojevski, *Zločin i kazna*, Ante Kovačić, *U registraturi*, Antun Branko Šimić, *Preobraženja*), dok se taj popis u posljednje tri godine povećao i potpuno promijenio pa su tako na državnoj maturi za osnovnu razinu bila zadana sljedeća djela: Giovanni Boccaccio, *Dekameron* (Uvod; 1. dan 1.

²⁰ Dragan Primorac, *Državna matura*, MZOŠ Republike Hrvatske, NCVVO, AZVO, Zagreb, 2009.

novela; 2. dan 3. novela), Dobriša Cesarić, *Lirika*, Johann Wolfgang Goethe, *Patnje mladoga Werthera*, Ivan Gundulić, *Dubravka*, Henrik Ibsen, *Nora*, Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi*, Antun Gustav Matoš, *Pjesme*, Vjenceslav Novak, *Posljednji Stipančići*, Sofoklo, *Antigona*. Možemo primijetiti da na osnovnoj razini u posljednje tri godine imamo pet djela iz hrvatske književnosti te četiri djela iz svjetske književnosti. Na osnovnoj razini više je lirskih djela nego na višoj razini.

Sva prethodno navedena djela jesu književna djela koja su tijekom školovanja u srednjoj školi bile lektirna djela, a na temelju kojih može biti zadana jedna od triju vrsta eseja – interpretativni, usporedni ili raspravljajući esej. Ostala književna pitanja mogu se postavljati na temelju tih, ali i bilo kojih drugih književnih djela koja su učenici čitali tijekom srednje škole.

Uvođenjem državne mature pojavili su se i mnogi priručnici pomoću kojih nastavnici mogu pripremati svoje učenike za sam postupak ili kojima se učenici samostalno služe za pripremu. Takvi priručnici sadrže cjelovite obrade književnih djela koja su bila zadana za pisanje eseja na državnoj maturi prethodnih godina, sa zadacima i izdvojenim odlomcima iz djela na temelju kojih učenici mogu vježbati pisanje eseja.

Možemo pretpostaviti da je popis književnih djela za državnu maturu odabran na sličan način kao popis književnih djela za lektiru, kao što je već ranije spomenuto, djela su to iz nacionalne i književnosti drugih naroda koja su temelj svjetske kulture. Popis djela iz kojih će se pisati eseji na državnoj maturi učenici dobivaju u završnom razredu srednje škole iste godine kada će pristupiti državnoj maturi. Djela učenici moraju pročitati u cijelosti i obratiti pozornost na tematsku, idejnu razinu, analizu likova i kompozicijsku razinu. Metodički pristupi nastavnika prema tim djelima jednak je onim metodičkim pristupima kojima se obrađuju lektirna djela tijekom srednjoškolskog obrazovanja učenika.

6. Interpretacija lektire u nastavnoj praksi

6.1. Interpretacija lektire u 3. razredu

Nastavni sat lektire o kojemu se govori u ovome poglavlju održala je učiteljica Gordana Herhenreder u Osnovnoj školi Jagode Truhelke 27. svibnja 2014. godine. Nastavni je sat održan u 3. razredu, a nastavna jedinica koja se interpretirala jest *Miševi i mačke naglavačke* Luke

Paljetka. Nastavni sat lektire odvijao se u dva nastavna sata. U razredu je bilo dvadeset i troje učenika/učenica.

S obzirom na to da se radi o nastavnom satu lektire, učenici/učenice trebali su kod kuće odabrati i pročitati nekoliko pjesama iz djela *Miševi i mačke naglavačke*. Učiteljica Gordana Herhenreder nastavni sat započinje motivacijskim razgovorom o učeničkim dojmovima o pročitanim pjesmama. Učenici su izvrsno zapazili da je u pjesmama stvarni svijet obrnut. Učiteljica zatim na ploču zapisuje nekoliko natuknica o Luki Paljetku i podatke o knjizi, ime ilustratora, godinu izdanja te da se radi o zbirci šaljivih pjesama. Zatim upita učenike/učenice kakve su pjesme i upućuje ih na zaključak da u pjesmama ima mnogo rime, ritma i usporedbi. Faza interpretacijskog čitanja započinje učeničkim čitanjem pjesama koje su ih se dojmile, zatim je uslijedio kratak razgovor o dojmovima, a nakon toga učiteljica čita nekoliko pjesama naglas koje će interpretirati u idućoj fazi sata (*Jedna je mačka jela slatkiše, Jedna je mačka glasovir svirala, Mačka kod zubara*). Učiteljica je čitala pjesme uvažavajući sve govorne vrednote. Nakon što je učiteljica pročitala pjesme ostavila je učenicima/učenicama nekoliko sekundi kako bi sabrali dojmove te poslušala njihove odgovore o tome kako su im se svidjele pjesme. Zatim im je podijelila nastavne listiće na kojima su se nalazili zadaci te im je dala deset minuta za rješavanje. Učenici/učenice ovaj su zadatak rješavali u paru. Na svakom je nastavnom listiću bila jedna od triju pjesama koje je učiteljica pročitala te je svaki nastavni listić sadržavao i jedan zajednički zadatak za sve učenike/učenice. Nekoliko je parova dobilo pjesmu *Jedna je mačka jela slatkiše* ispod koje su se nalazila pitanja: *Kakve je zube imala mačka? Zašto su mački zubi postali takvi?* Drugih nekoliko parova dobilo je pjesmu *Mačka kod zubara* ispod koje su se nalazila pitanja: *Koji su glagoli kojima je miš zubar popravljao zube? Kako čuvamo zube?* Nekoliko je parova dobilo pjesmu *Jedna je mačka glasovir svirala* ispod koje su se nalazila pitanja: *Kako je mačka popravila glasovir? Kako bi ga ti popravio/la?* Učenički odgovori bili su vrlo zanimljivi i maštoviti. Svi su rješavali zadatke, a učiteljica ih je obilazila i pomagala im ukoliko je bilo potrebno. Zajednički zadatak koji se nalazio na svim nastavnim listićima bio je obojiti nekoliko rima crvenom bojom, ritmove plavom bojom te usporedbe zelenom bojom. Učenici/učenice bez problema su prepoznali rime, usporedbe i ritam. Nakon što je učiteljica poslušala sve učeničke odgovore uslijedila je faza usustavljanja. Učenici/učenice dobili su zadatak za samostalan rad, učiteljica je podijelila nastavne listiće na kojima su učenici/učenice morali nadopuniti odgovore o djelu: *Pročitala/pročitao sam zbirku_____.* *Pjesme su razigrane, zabavne i maštovite. U njima se sve zbiva drukčije od očekivanog. Neočekivana zbivanja potiču nas na_____.* *Likovi u pjesmama su životinje_____.* *Životinje imaju _____ osobine. Ove pjesme opisuju šaljive*

dogadaje i potiču _____ raspoloženje. Zovemo ih _____ ili humoristične pjesme. Na drugom su satu učenici/učenice završavali svoje odgovore te su ih zatim provjeravali, a nakon toga učenici/učenice morali su napisati pismo autoru o tome kako su im se svidjele njegove pjesme. Na kraju sata nekoliko je učenika/učenica pročitalo svoja pisma autoru Luki Paljetku koja su bila vrlo zanimljiva za slušanje te puna pozitivnih dojmova o pjesmama.

Učenički odgovori i ugodna atmosfera koja je vladala u razredu tijekom cijeloga sata pokazatelj su toga da je sat uspješno realiziran, učiteljica je cijelo vrijeme držala učenike/učenice zainteresiranima za rad. Učiteljica je upotrebljavala brojne nastavne metode i metodičke postupke pri interpretaciji lektire, zadaci koji su se nalazili na nastavnim listićima bili su poticajni i zanimljivi. Organizacija sata bila je dinamična i metodički korektna. Ovakav sat lektire može pomoći kao polazište za sate lektire u višim razredima u kojima analize književnih djela postaju sve zahtjevnije. Jedini nedostatak sata pojavljuje se u fazi interpretativnoga čitanja kada učiteljica čita sve tri pjesme bez da učenici/učenice izraze svoje dojmove iza svake pa su učenici/učenice tijekom izražavanja svojih dojmova poslije interpretativnoga čitanja već zaboravili o čemu se radilo u prvoj pjesmi.

6.2. Interpretacija lektire u 6. razredu

Nastavni sat lektire o kojemu će se govoriti u ovome poglavlju održala je nastavnica Kladija Hognl u Osnovnoj školi Jagode Truhelke 29. svibnja 2014. godine. Nastavni je sat održan u 6. razredu, a nastavna jedinica koja se interpretirala jest *Veli Jože* Vladimira Nazora. Nastavni sat također je bio dvosat. U razredu je bilo dvadeset i dvoje učenika/učenica. S obzirom na to da se radi o nastavnom satu lektire učenici/učenice djelo su morali pročitati kod kuće. Nastavnica fazu motivacije započinje postavljanjem pitanja učenicima/učenicama o tome kako im se svidjelo djelo koje su pročitali. Na nastavničko pitanje učenici/učenice odgovaraju da im se uopće nije svidjelo jer im je bilo preteško za čitanje s obzirom na to da je djelo pisano njima nerazumljivim jezikom, te su ih zbunile mnoge nepoznate riječi i isprekidana radnja. Zatim ih nastavnica pita koja je razlika između diva i patuljka te kakvo bi bilo djelo da se zove *Mali Jože*. Nakon motivacijskog razgovora nastavnica upućuje učenike/učenice da će ostatak sata skupine izložiti zadatke koje su trebali zajednički osmisliti kod kuće nakon pojedinačnog čitanja djela. Za izlaganje svojega rada svaka će skupina imati oko osam minuta. Skupine su imale sljedeće zadatke:

Skupina A - izraditi plakat na kojemu će predstaviti Motovun (fotografije grada, pokazati na karti Istre, sažeto predstavljanje važnih činjenica o gradu)

Skupina B - pomoću slikokaza predstaviti Mletačku republiku (fotografije Venecije, objasniti težnje, moć i bogatstvo Mletačke republike)

Skupina C - pomoću slikokaza predstaviti hrast (opisati izgled različitih vrsta hrastova koji rastu u Hrvatskoj, njihovu vrijednost, gospodarsku važnost, značenje)

Skupina D - pomoću igrokaza prikazati kmeta (njihov položaj, dužnosti, obveze, prava)

Učenici/učenice izvrsno su odradili ovaj zadatak kojim je ostvarena mnogostruka međupredmetna korelacija s poviješću, zemljopisom i biologijom, dok su se kroz sve još prožimali politika, gospodarstvo i sociologija. Svako izlaganje svi su morali pažljivo pratiti jer su ostali učenici/učenice nakon izlaganja pojedine skupine mogli postavljati željena pitanja. S obzirom na to da je ostalo nekoliko minuta do kraja prvog nastavnog sata nastavnica je učenicima/učenicama podijelila nastavne listiće na kojima je bilo sedam pitanja vezanih uz to kako su učenici razumjeli djelo: *Kojoj književnoj vrsti pripada lektira Veli Jože? Gdje se događa radnja? Koja je tema? Tko su Jože, Jurić i Liberat? Kakvim govorom pisac karakterizira svoje likove? Koji stranci gospodare Istrom?* Isto tako učenici su morali brojevima označiti slijed nekoliko događaja kojima se odvija radnja u dijelu. Učenici/učenice trebali su do kraja sata završiti zadatak, što je bilo oko sedam minuta. Nakon odmora idući sat je započeo dovršavanjem i provjerom zadatka. Nastavnica je prozvala po jednog učenika za pojedini zadatak da kaže odgovor. Nakon toga uslijedila je debata na temu *Nesloga je uzrok neslobode*. Afirmacijska grupa morala je potvrditi kako je jedino nesloga ta koja uzrokuje neslobodu, a negacijska grupa morala se protiviti tomu te zastupati tezu da nije jedino nesloga uzrok neslobode. Učenici su aktivno sudjelovali u debati.

Nastavni je sat uspješno ostvaren iako su učenici na početku bili razočarani teškim razumijevanjem djela. Do kraja sata njihov se interes povećao te su svi sudjelovali vrlo aktivno u rješavanju svih zadataka. Učeničkim izlaganjem na prvom nastavnom satu te debatom na drugom nastavnom satu lektire bila je održana stalna dinamika te je vladala ugodna atmosfera. Nastavnica je usmjeravala i upućivala učenike tijekom izlaganja, rješavanja zadataka i debate te im pomagala ukoliko je bilo potrebno. Prednost ovakvog načina interpretacije djela jest pristup u kojem se učenici zajedno s književnim djelom nalaze u središtu nastavnoga sata, a nastavnica je ta koja prati proces te usmjerava učenike na pravilno izvršavanje svih zadataka. Interpretacija

djela vrlo je slična onima metodičkim prijedlozima za obradbu lektire koje nude autorice Sanja Najev i Vedrana Quien. Prednost ovoga sata također je i mnogostruka korelacija koja je ostvarena s brojnim drugim nastavnim predmetima. Ovakav primjer interpretacije lektire dokazuje da se i učenicima/učenicama i mrska lektira može uz pomoć različitih i zanimljivih metoda na kraju učiniti zanimljivom.

6.3. Interpretacija lektire u 2. razredu gimnazije

Nastavni sat lektire o kojemu će se govoriti u ovome poglavlju održala je profesorica Margareta Princip u srednjoj školi I. gimnazija Osijek 12. svibnja 2014. godine. Nastavni je sat održan u 2. razredu, a nastavna jedinica koja se interpretirala jest *Satir iliti divji čovik* Matije Antuna Reljkovića. Nastavni sat također je bio dvosat. U razredu je bilo dvadeset učenika.

Učenici su djelo morali pročitati kod kuće. Nastavni sat započinje fazom motivacije, heurističkim razgovorom o djelu. Profesorica pita učenike/učenicice kako bi oni nekome ukazali na pogreške, a zatim vodi s njima razgovor o kritici. Najavu teme profesorica započinje razgovorom o satiru, o tome kakvo je on mitološko biće, koje se društvo kritizira (Slavonija), o književnoj vrsti (prosvjetiteljski ep u 11 pjevanja), navodi kratke crtice o životu Matije Antuna Reljkovića, treba li slavonskom seljaku prosvjetiteljsko djelo, napreduje li ili nazaduje Slavonija u zadnja tri stoljeća. Učenici/učenicice odgovaraju na profesoričina pitanja, ali ipak priznaju da im se djelo i nije baš svidjelo. Profesorica najvažnije činjenice zapisuje na ploču, a učenicima/učenicama govori da sve što zapiše oni prepisu u svoje bilježnice. Profesorica zatim na grafoskopu prikazuje naslovnicu prvoga izdanja djela te od učenika/učenica traži da obrate pozornost na različitost grafije. Profesorica zatim pročita kratak odlomak iz djela te potom na grafoskopu prikazuje definiciju satira i satire te ih zamoli da to prepisu u svoje bilježnice. Zatim u fazi usustavljivanja profesorica dijeli razred u pet skupina te svaka skupina dobiva svoj zadatak.

Prva grupa mora u čitanci²¹ na stranici 263. istražiti životopis M. A. Reljkovića te objasniti naslov, književnu vrstu, kompoziciju, jezik i stil djela.

²¹ Učenici koriste *Književni vremeplov, čitanku za 2. razred gimnazije* autorica Sandre Rossetti-Bazdan i Dragice Dujmović-Markusi.

Druga grupa mora odgovoriti na pitanja o odlomcima *Satir piva u verše Slavoncem* i *O podrijetlu imena Slavonija* koja se nalaze u čitanci na stranicama 263. i 264.

Treća grupa mora odgovoriti na pitanja za odlomak *Popravljenje Slavonije posli istiranog Turka* koja se nalaze u čitanci na stranici 264.

Četvrta grupa mora odgovoriti na pitanja za odlomak *Porušenje Slavonije kroz česte ratove i bojeve* koja se nalaze u čitanci na stranici 264.

Učenici/učenice za taj su zadatak imali oko petnaest minuta. U razredu je bilo točno dvadeset učenika i učenica pa je tako u svakoj grupi bilo njih petero što je bilo idealno za rad. Na početku idućega sata učenici/učenice dovršili su svoje zadatke te je svaka grupa izlazila pred ploču i svaki je član grupe u nekoliko rečenica izložio svoj dio. Nakon toga vodili su još razgovor o djelu, a zatim su učenici/učenice dobili zadatak da napišu pismo sadašnjem ministru poljoprivrede u Hrvatskoj, Tihomiru Jakovini, o današnjem stanju u Slavoniji i seljacima i aktualnim pobunama seljaka.

Tijekom cijele interpretacije profesorica je stalno ukazivala na stanje nekada i danas i time pobuđivala učeničku svijest o stanju i situaciji oko sebe. Pitanja koja je profesorica postavljala bila su poticajna i zanimljiva, učenici/učenice izražavali su svoje misli i stavove. Profesorica je uspješno ostvarila korelaciju s poviješću (stanje u Slavoniji u doba prosvjetiteljstva u 18. stoljeću) i sa zemljopisom (gospodarska nerazvijenost/razvijenost Slavonije). Profesorica je pri interpretaciji koristila različite metodičke postupke i sat je uspješno realiziran. Učenici/učenice aktivno su rješavali sve zadatke, no atmosfera na satu bila je nešto tmurnija. Na nastavnome satu nedostajalo je metoda koje bi učenicima/učenicama učinile interpretaciju djela zanimljivijom jer su korištene metode pretežito temeljene na čitanju i pisanju.

7. Prijedlozi za interpretaciju lektire

7.1. Prijedlog za interpretaciju lektire u 1. razredu

Za metodički prijedlog interpretacije lektire u prvom razredu osnovne škole odabrano je djelo *Tri medvjeda i gitara* Ljudevita Bauera. S obzirom na to da je djelo ilustrirana pripovijetka

vrlo je pogodno za interpretaciju u prvom razredu jer, kao što je već ranije spomenuto, učenici u prvom razredu ne znaju još u potpunosti čitati i pisati.

Nastavni sustav odabran za interpretaciju ovoga djela jest interpretativno-analitički. U tom sustavu djelo je temeljni sadržaj nastavnog procesa, a taj sustav pruža velike mogućnosti u razvijanju učenikove književne kulture, u izgrađivanju vlastitoga stava i kritičkoga mišljenja. Nastavnik postaje organizator nastavnog procesa koji se ostvaruje u dvosmjernoj komunikaciji. (Rosandić, 1986: 204-205).

Za interpretaciju ovoga djela dovoljan je jedan nastavni sat lektire. Nastavni oblici koji prevladavaju jesu čelni rad i individualni rad, a nastavne metode jesu heuristički razgovor, čitanje, izlaganje. Nastavna sredstva jesu: plišani medvjedići, nastavni listići, slikovnica, ploča i kreda. Odgojne zadaće koje se trebaju ispuniti na ovome satu jesu: otvaranje mogućnosti učeniku da uspostavi različite odnose prema sebi i svijetu, traganje za izlazom iz životnih poteškoća i razočaranja, razvijanje ljubavi prema knjizi i slobodno iskazivanje osjećaja i doživljaja umjetničkog teksta. Obrazovne zadaće koje se trebaju ispuniti na nastavnom satu jesu: imenovanje likova i određivanje njihovih temeljnih osobina, razvijanje navike čitanja lektira i razvijanje literarnog doživljaja i kulture čitanja. Funkcionalne zadaće koje se trebaju ispuniti na ovom nastavnom satu jesu: sposobnosti govornog izražavanja osjećaja uz scensku pomoć plišanih medvjedića, usmjeravanje sposobnosti na određenu aktivnost, razvijanje sposobnosti zapažanja, povezivanja i zaključivanja.

U fazi motivacije nastavnik/nastavnica učenicima/učenicama pokazuje četiri plišana medvjedića koji predstavljaju likove priče *Tri medvjeda i gitara*. Nastavnik/nastavnica, koristeći različite medvjediće, predstaviti će učenicima/učenicama glavne likove: Brunu, Bukala, Mrguda i Beru. Nastavnik/nastavnica, posuđujući svoj glas medvjedićima, voditi će heuristički razgovor s učenicima/učenicama, pitati će ih imaju li oni svojeg najdražeg medvjedića i kako se s njim vole igrati te će ih pitati žele li poslušati priču u kojoj će saznati što ovi medvjedići vole raditi. U fazi najave teksta nastavnik/nastavnica reći će im naslov priče koju će im pročitati, a naslov i autora velikim će tiskanim slovima zapisati na ploču. U fazi interpretativnoga čitanja nastavnik/nastavnica govori učenicima/učenicama da pažljivo prate priču koju će im pročitati. Pri čitanju djela nastavnik pazi na sve govorne vrednote kao što su jačina, tempo, stanke, intonacija. Nastavnik/nastavnica čitat će poglavlja i nakon svakoga će prikazati sliku u slikovnici tako da ju svi mogu vidjeti. Nakon čitanja ostaviti će učenicima/učenicama vremena da saberu dojmove. Zatim će učenici/učenice izreći svoje dojmove, a nakon toga slijedi faza interpretacije

u kojoj će nastavnik/nastavnica pročitati još jednom cijelu priču, bez pokazivanja sličica, a potom će učenike/učenice pitati što oni znaju i vole raditi, loviti ribu ili svirati gitaru ili nešto drugo. Zatim nastavnik/nastavnica upita učenike/učenice što je otac u priči rekao svom sinu za sviranje gitare. Nakon što se učenici/učenice prisjete da je otac rekao da za sviranje nisu važni prsti, nego srce, nastavnik/nastavnica ih upita što oni sve rade sa srcem i kako uveseljavaju svoje prijatelje i roditelje. Nakon razgovora nastavnik/nastavnica zajedno će s učenicima/učenicama oblikovati pouku priče koja kaže da je svatko najbolji u nečemu. U fazi usustavljivanja nastavnik/nastavnica podijelit će nastavne listiće na kojima se nalaze rečenice koje označavaju neporedani slijed događaja, zatim će nastavnik/nastavnica pročitati sve rečenice i pomoći učenicima/učenicama da rednim brojevima pored svake rečenice označe pravilan slijed događaja.

Bero je na livadi. 3

Bukalo je slomio pandže. 4

Mrgud prikuplja med. 2

Bukalo lovi ribu. 1

Medvjedi pronalaze gitaru. 6

Mrguda su izbole pčele. 5

Životinje donose ribu i med. 8

Svi se zajedno vesele. 9

Bero svira. 7

Za zalihu će nekoliko učenika/učenica morati odabrati lik tako da uzme medvjedića u ruku i kaže zašto ga je odabrao i zašto mu se sviđa.

7.2. Prijedlog za interpretaciju lektire u 8. razredu

Interpretacija djela *Krik* Zlatka Krilića preporučuje se za bilo koji povijesni datum vezan uz Domovinski rat. Primjerice 31. ožujka, jer na taj je datum rat počinjao 1991. godine ili 12. studenog, kada je rat završavao 1995. godine. Za interpretaciju ovog djela odabrani su otvoreni i

korelacijsko-integracijski sustavi. Interpretacija književnog djela povezivat će se s poviješću, dok se odrednice otvorenog sustava nalaze u tome da učenici samostalno moraju istraživati u izvannastavnom radu.

Tema ovoga djela jesu užasi rata kroz oči djeteta, a s obzirom na to da je cijelo djelo metafora za borbu između dobra i zla te je bogato raznim motivima, njegovom interpretacijom može se postići mnoštvo odgojnih, obrazovnih i funkcionalnih nastavnih ciljeva. Odgojne zadaće koje bi se trebale ispuniti na ovome nastavnom satu jesu: razvijanje otvorenosti prema novim spoznajama, izgrađivanje pozitivnih moralnih stajališta i optimističnih pogleda na život te poticanje humanih i plemenitih osjećaja u čovjeku. Obrazovne zadaće koje ovaj nastavni sat treba ispuniti jesu: odgovaranje na pitanja s ciljem boljeg razumijevanja teksta, zanimanje za hrvatsku književnost i hrvatsku povijest, razvijanje navike čitanja lektira, razvijanje literarnog doživljaja te kulture čitanja. Funkcionalne zadaće koje treba ispuniti nastavni sat jesu: razvijanje sposobnosti opažanja svijeta i situacije oko sebe, razvijanje analitičkih sposobnosti, razvijanje izražajnih sposobnosti i razvijanje usmenog i pismenog izražavanja.

Nastavne metode jesu: heuristički razgovor, upućivanje, čitanje, pisanje, istraživanje. Nastavni oblici koji prevladavaju jesu: čelni rad, samostalni rad i grupni rad. Nastavna sredstva korištena pri interpretaciji jesu nastavni listići te književni predložak. Interpretacija djela odvijat će se u trima nastavnim fazama tijekom dvaju dvosata.

U pripremnoj fazi nastavnik/nastavnica učenicima/učenicama daje upute za rad kod kuće. Učenici/učenice dobivaju dva zadatka. Prvi je samostalno čitanje djela i bilježenje podataka. Podaci koje učenici/učenice trebaju bilježiti uz čitanje djela jesu sljedeći:

Vrijeme radnje?

Što znaš iz povijesti o vremenu radnje u kojem se događa radnja djela?

Što u tebi pobuđuje jače osjećaje: djelo „Krik“ ili nastavne jedinice iz udžbenika povijesti?

Navedi osjećaje tijekom i nakon čitanja djela!

Izdvoji religiozne motive i objasni njihovu ulogu u djelu!

Opiši Antonov lik!

Drugi zadatak odnosi se na istraživački izvannastavni rad. Nastavnik/nastavnica učenike/učenice podijelit će u grupe, a svaka će grupa morati prikupiti članke iz raznih tiskovina

o djeci čija su prava bila kršena tijekom Domovinskog rata te će prikupljene članke donijeti na nastavni sat na kojem će se obrađivati djelo, uz zabilježene podatke o djelu. Na prvom dvosatu u fazi ostvarenja nastavnik/nastavnica zamolit će učenike/učenice da sjednu u krug ako je to moguće, kako bi se provela analiza djela kroz pitanja koja su im bila zadana tijekom čitanja te za razgovor o djelu. Nakon razgovora o djelu učenici/učenice podijelit će se u grupe onako kako im je bilo zadano u pripremnoj fazi te će svaka grupa morati prepričati sadržaj prikupljenih članaka. Na drugom nastavnom satu, u fazi vrjednovanja, nastavnik/nastavnica učenicima će podijeliti nastavne listiće na kojima će se nalaziti nekoliko točaka iz članaka *Konvencije o pravima djeteta*.²² Nastavnik će najprije objasniti učenicima/učenicama što je to *Konvencija o pravima djeteta*. Nakon što završe s čitanjem svaki će učenik/učenica sastaviti nekoliko rečenica o pročitanoj, a zatim će nastavnik/nastavnica zamoliti nekoliko učenika/učenica da pročitaju što su sastavili te će ujedno biti vođen razgovor o tome koja sva prava nije imao lik Anton iz romana.

Na nastavnim listićima nalaze se sljedeći članci i točke iz *Konvencije o pravima djeteta*:²³

Članak 6.

1. *Državne stranke priznaju svakom djetetu prirodno pravo na život.*
2. *Državne stranke će u najvećoj mogućoj mjeri osigurati opstanak i razvoj djeteta.*

Članak 9.

1. *Državne stranke osigurat će da se dijete ne odvaja od svojih roditelja protiv njihove volje, osim kada nadležne vlasti pod sudbenim nadzorom odluče, u skladu s važećim zakonima i postupcima, da je odvajanje potrebno radi dobrobiti djeteta.*

Članak 13.

1. *Dijete ima pravo na slobodu izražavanja; to pravo mora, neovisno o granicama, uključivati slobodu traženja, primanja i širenja obavijesti i ideja svake vrste, usmeno ili pismeno, tiskom ili umjetničkim oblikovanjem ili kojim drugim sredstvom po izboru djeteta.*

Članak 16.

²² *Konvencija o pravima djeteta*, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb, 2001.

²³ Svi navedeni citati iz *Konvencije*⁴² preuzeti su sa str. 8. do 21.

1. *Niti jedno dijete ne smije biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, obitelj, dom ili prepisku, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled.*

Članak 20.

1. *Dijete kojemu je privremeno ili trajno uskraćena obiteljska sredina ili koje zbog svoje dobrobiti u njoj ne smije ostati, ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države.*

Članak 26.

1. *Državne stranke će svakom djetetu priznati pravo na socijalnu sigurnost, uključujući socijalno osiguranje, te će poduzeti potrebne mjere za puno ostvarenje ovoga prava u skladu s nacionalnim zakonodavstvom.*

Članak 31.

1. *Državne stranke priznaju djetetu pravo na odmor i slobodno vrijeme, na igru i razonodu primjerenu njihovoj dobi, kao i na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima.*

7.3. Prijedlog za interpretaciju lektire u 4. razredu gimnazije

Za metodički prijedlog interpretacije lektire u četvrtom razredu gimnazije odabrano je djelo *Mučnina* Jean-Paula Sartrea. Autorica rada ovaj je metodički prijedlog održala 10. travnja 2013. godine u Prosvjetno-kulturnom centru Mađara u Osijeku u 4. razredu gimnazije, uz prisutnost profesorice hrvatskoga jezika Mirele Berlančić. Za interpretaciju ovog djela odabran je interpretacijsko-analitički nastavni sustav. Na nastavnom satu bilo je šest učenica. Interpretacija djela odvijala se na jednom nastavnom satu.

Nastavne metode korištene na satu jesu: ispremiješane rečenice, heuristički razgovor, čitanje, pisanje, biopjesma o autoru. Nastavni oblici jesu čelni rad i samostalni rad. Nastavna sredstva i pomagala korištena pri interpretaciji jesu: nastavni listići, čitanka, ploča, kreda, ispremiješane rečenice i koverta.

Odgojne zadaće koje bi se trebale ispuniti na ovom nastavnom satu jesu: izgrađivanje moralne, estetske i idejne svijesti te otkrivanje novih pogleda na svijet i probleme,

osposobljavanje učenika za izgradnju svoje osobnosti u razmišljanju i analiziranju, usmjeravanje i formiranje učenikove osobnosti kroz književno djelo. Obrazovne zadaće koje bi se trebale ispuniti na ovom nastavnom satu jesu: razvijanje navike čitanja lektira, razvijanje literarnog doživljaja i kulture čitanja, zapažanje odnosa među likovima, pojedinca i društva, kompozicije djela te zapažanje društvene zbilje u književnom djelu. Funkcionalne zadaće koje bi se trebale ostvariti na nastavnome satu jesu: razvijanje sposobnosti apstraktnog mišljenja, uspoređivanja i zaključivanja, poticanje kreativnosti i samostalnog stvaranja, osposobljavanje učenika za analiziranje, razvijanje kritičkoga mišljenja.

Nastavnica u fazi doživljajno-spoznajne motivacije svakoj učenici dijeli kovertu u kojoj se na papirićima nalaze ispremiješane riječi. Učenice imaju tri minute da te riječi spoje u smislene rečenice (*Ljudi se ljube da se ne moraju svađati, U ljubavi jedan i jedan su jedan, Riječi su napunjeni pištolji, Nekima se može pomoći samo ako im se ne pomaže, Izgubljena bitka je ona bitka koju mislite da ste izgubili, Možda će biti i ljepših vremena, ali ovo je naše*). Nakon što završe zadatak nastavnica im pokazuje fotografiju te ih upita znaju li tko je na slici (Jean -Paul Sartre), a potom im otkriva da su dobivene rečenice zapravo misli i izreke Jean Paula Sartrea. Nastavnica zatim zamoli svaku od učenica da pročita dobivenu rečenicu te da ju ukratko komentira. U fazi najave i lokalizacije teksta nastavnica otkriva da će se na nastavnome satu interpretirati djelo *Mučnina* Jean -Paula Sartrea. S obzirom na to da je djelo koje se interpretira lektira, učenice su ga morale pročitati kod kuće. Nastavnica postavlja pitanje učenicama o tome kako im se svidjelo djelo, na koje učenice odgovaraju da im se djelo uopće nije svidjelo te da im je bilo dosadno i nerazumljivo, a neke od učenica priznale su da nisu pročitale djelo do kraja. Nastavnica potom zapisuje ime autora i djela na središnji dio ploče, vrlo kratko iznose se važne činjenice o autoru, te se najavljuje čitanje odlomaka iz čitanke.²⁴ Nastavnica zamoli učenice da pažljivo slušaju jer će nakon svakog odlomka odgovarati na pitanja. Nastavnica čita odlomke pazeći na sve govorne vrednote te učenicama ostavlja nekoliko sekundi nakon svakog odlomka kako bi sabrale svoje dojmove.

Pitanja nakon prvog odlomka: *Čime je zaokupljen Antoine Roquentin? Kako vidi predmete i ljude u kavani? Je li Roquentin ravnodušan prema svijetu? Kojim stilskim sredstvima pisac postiže dojam mučnine?* Pitanja nakon drugog odlomka: *Kako uči Samouk? Ima li smisla takvo skupljanje znanja? Izdvoji detalje na osnovi kojih zaključuješ da ga Roquentin prezire!* Pitanja nakon trećeg odlomka: *Kako Roquentin doživljava svoje tijelo? Za što se Roquentin osjeća*

²⁴ Čitanka za četvrti razred gimnazije, Školska knjiga, Zagreb, 2003.

odgovornim? Potkrijepi odgovor rečenicama iz odlomka. U kakvom su odnosu tijelo i misao? Sartreov tekst obiluje metaforama. Prouči ih i objasni njihovu ulogu (Čitanka za četvrti razred gimnazije, 2003: 133-135).

Za usustavljivanje nastavnica zapisuje na ploču rečenicu „Svaki pojedinac snosi odgovornost za ono što će učiniti sa svojim životom.“ Nastavnica potom zamoli učenice da razmisle o toj rečenici. Nakon što učenice završe nastavnica ih pita što misle o rečenici te njihove misli uspoređuje sa ulomcima iz romana. Za zalihu nastavnica učenicima dijeli nastavne listiće na kojima se nalaze podaci o biografiji Jean -Paul Sartrea te upute za pisanje biopjesme o autoru (1. stih – ime autora, 2. stih – četiri karakteristike svojstvene autoru, 3. stih – brat, sestra, otac... (komu?), 4. stih – koji voli (navesti tri stvari ili osobe), 5. stih – koji osjeća (tri riječi i/ili sintagme), 6. stih – koji treba (tri riječi i/ili sintagme), 7. stih – koji se boji (tri riječi i/ili sintagme), 8. stih – koji daje (tri riječi i/ili sintagme), 9. stih – koji bi htio vidjeti (tri riječi i/ili sintagme), 10. stih – stanovnik (ime grada), 11. stih – prezime autora).

Nastavni sat uspješno je realiziran te su ostvarene sve nastavne zadaće. S obzirom na to da je na nastavnome satu prisustvovalo samo šest učenica tijekom cijelog sata u razredu je vladala vrlo ugodna atmosfera. Iako su učenice izjavile da im se djelo *Mučnina* uopće nije svidjelo tijekom čitanja, na napomenu profesorice Mirele Berlančić o tome da bi se djelo moglo pojaviti na državnoj maturi, učenice su se zainteresirale za daljnji rad te su sve zadatke rješavale vrlo aktivno. Učenice se poticalo na rad korištenjem različitih metoda i metodičkih postupaka te pitanjima čijim su odgovorima učenice imale priliku izraziti svoje ideje i stavove. Na kraju su sata učenice izjavile da im je bilo zanimljivo. Metoda ispremiješanih rečenica ne bi možda bila pogodna za razred s većim brojem učenika, ali ako se odlučimo za tu metodu možemo ju provesti radom u paru ili radom po troje učenika te na taj način ne imati više od deset rečenica za čiju bi se analizu u protivnom potrošilo previše vremena u fazi motivacije.

8. Zaključak

Lektira je vrlo važan dio odgojno-obrazovnog procesa za svakog učenika. Interpretacija lektire može se ostvariti mnogobrojnim nastavnim metodama i metodičkim postupcima i njezinoj se obradi može pristupiti bilo kojim nastavnim sustavom. Mnogo se još toga treba promijeniti kako bi lektira prestala stvarati probleme i nastavnicima i učenicima, ali pozitivni su pomaci

ostvareni uvođenjem nekih novih književnih naslova u Nastavni planu i program za osnovnu školu iz 2013. Državna matura također djeluje pozitivno na obradu lektire jer od njezina uvođenja učenici pristupaju književnim djelima ozbiljnije te sama sastavnica pisanja školskoga eseja na državnoj maturi u učenicima pobuđuje veće zanimanje za čitanje književnih djela tijekom srednjoškolskog obrazovanja. Projekt *e-Lektire*, koji je u radu spomenut, također može pomoći pri interpretaciji lektirnih djela jer nedostatak književnih predložaka više neće biti problem. Korištenjem navedenih metodičkih modela za razrednu i predmetnu nastavu i za srednju školu lakše ćemo približiti književna djela učenicima, učiniti im interpretaciju zanimljivom, omogućiti im da zavole čitanje lektirnih naslova i time lakše ispuniti i ostvariti glavne obrazovne zadaće nastave književnosti.

9. Literatura

1. Anić, Vladimir, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 2004.
2. Bauer, Ljudevit, *Tri medvjeda i gitara*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
3. Benjak, Mirjana, Doblanović-Pekica, Mirjana, *Kako odgajati čitateljice/čitatelje*, *Metodički vidici: časopis za metodiku filoloških i drugih društveno-humanističkih predmeta*, Novi Sad, br. 1, 2010.
4. Bezinović Petra, Ristić Dedić, Zrinka, *Državna matura u Hrvatskoj: prijedlog nacionalnog pristupa*, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, 2004.
5. Blažević, Ivana, *Motivacijski postupci u nastavi lektire*, Školski vjesnik, br. 56, 2007.
6. Bouša-Slabinac, Dubravka, *Priručnik za interpretaciju književnog djela*, Školska knjiga, Zagreb, 2009.
7. Bulić, Miroslava, *Lektira ne mora biti dosadna*, Školske novine, Zagreb, br. 7, 2004.
8. Diklić, Zvonimir, Jelčić, Dubravko, Pavletić, Vlatko, Skok, Joža, Tomasović, Mirko, *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.
9. Diklić, Zvonimir, *Književnoznanstveni i metodički putokazi nastavi književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2009.
10. Jerkin, Corinna, *Lektira našeg doba*, Život i škola, br. 27, 2012.
11. Jurdana, Vjekoslava, *Lektira u 6. i 8. razredu osnovne škole*, *Metodika*, Vol. 6, br. 2, 2003.
12. Kajić, Rasima, *Roman u sustavu problemske nastave*, Školska knjiga, Zagreb, 1981.
13. Karlović, M., *Izbor, čitanja i obrada lektire od četvrtog do osmog razreda osnovne škole*, *Napredak*, Vol. 145, br. 1, 2004.
14. Krilić, Zlatko, *Krik*, Alfa, Zagreb, 2005.
15. Kurtak, Marica, *Vizualizacija u nastavi hrvatskog jezika pri obradi lektirnih djela*, *Bjelovarski učitelj*, br. 10, 2005.
16. Leniček, Eva, *Lektira u razrednoj nastavi*, *Visoka učiteljska škola*, Petrinja, 2002.
17. Lučić-Mumlek, Kata, *Lektira u razrednoj nastavi: metodički priručnik*, Školska knjiga, Zagreb, 2002.
18. Mattes, Wolfgang, *Nastavne metode*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2007.
19. Mihoković, Tanja, Pintarić, Ana, *Školska interpretacija romana Divlji Konj Božidara Prosenjaka*, Život i škola, br. 21, 2009.
20. Mujezinović, Nidžara-Fatima, *Čas lektire u srednjoj školi*, Svjetlost, Sarajevo, 1976.

21. Najev, Vedrana, Quien, Sanja, *Novi metodički pristupi u obradbi lektire*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.
22. Pavličić, Pavao, *Rukoljub pisma slavnim ženama*, Slon, Zagreb, 1995.
23. Piskač, Davor, *Kako napisati esej na državnoj maturi*, Alfa d.d., Zagreb, 2009.
24. Plazibat, Marinko, *Tko i kako treba birati lektiru*, Školske novine, Zagreb, br. 32, 2002.
25. Primorac, Dragan, *Državna matura*, MZOŠ Republike Hrvatske, NCVVO, AZVO, Zagreb, 2009.
26. Puljak, Lucija, *Svrha i zadaća nastave lektire*, Školske novine, Zagreb, br. 28, 2002.
27. Rosandić, Dragutin, *Metodika književnoga odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
28. Rosandić, Dragutin, *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
29. Rosandić, Dragutin, *Književnost u osnovnoj školi*, Školska knjiga, Zagreb, 1976.
30. Sabljčić, Jakov, *Iz metodičke teorije i prakse nastave književnosti*, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2011.
31. Solar, Milivoj, *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
32. Španić, Ankica, Jurić, Jadranka, *Lektirica 3*, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
33. Šredl, Vesna, *Čitateljske navike i čitateljski ukus učenika u osnovnoj školi*, Školske novine, Zagreb, br. 37, 2004.
34. Težak, Stjepko, *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
35. Težak, Stjepko, *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2*, Školska knjiga, Zagreb, 1998.
36. Uskoković, Davor, *Lektira dostupna svima*, Sysprint, Zagreb, 1996.
37. Vranjković, Ljiljana, *Lektira u razrednoj nastavi*, Život i škola, br. 25, 2011.
38. Zokić, Terezija, *Punim jedrima 3, radna bilježnica za lektiru u trećem razredu osnovne škole*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2001.
39. Zokić, Terezija, *Leptira 1, radna bilježnica za lektiru u prvom razredu osnovne škole*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
40. Zrinjan, Snježana, *Hrvatski na državnoj maturi, priručnik za pripremu više razine državne mature*, Alfa d.d., Zagreb, 2011.

10. Internetski izvori

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=12662>, 30.5.2014. 8:03.

http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/hrvatski.pdf, 7.9.2014. 13:29.

http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/strukovne/hrvatski-3-3-3-3.pdf, 7.9.2014. 13:35.

http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/strukovne/hrvatski-4-4-3-3.pdf, 7.9.2014. 14:02.

http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/strukovne/hrvatski-3.pdf, 7.9.2014. 14:16

<http://lektire.skole.hr/>, 11.9.2014. 15:27.

<http://www.ncvvo.hr/drzavnamatura/web/public/home>, 11.9.2014. 17:27.

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=11365&sec=2197>, 11.9.2014. 17:23.